

Tarih ve GÜNCE

Atatürk ve Türkiye Cumhuriyeti Tarihi Dergisi
Journal of Atatürk and the History of Turkish Republic
Sayı: 13 (2023/Yaz), ss. 355-391.

Geliş Tarihi: 26 Haziran 2023
Kabul Tarihi: 22 Temmuz 2023

Araştırma Makalesi/Research Article*

Bir Cumhuriyet Entelektüeli: Fahrünnisa Kadıbeşegil ve Oluşum Dergisi**

Gülben MAT***

Öz

Son dönemlerde toplumda farklı alanlarda iz bırakmış kişilerin yaşam öyküleri hakkında yapılan çalışmalar artmıştır. Bir toplumun modernleşmesinde kadınların yeri şüphesiz çok önemlidir. Atatürk'ün liderliğinde devrimlerin yapıldığı, Cumhuriyetin ilk döneminde yetişmiş ve gayretleri ile topluma çağdaşlaşma açısından katkı sağlamış olan Fahrünnisa Hanım'ın yaşam öyküsü, çalışmaları ve Oluşum dergisi, kendisi ve çocukları ile yapılan görüşmelerden elde edinilen bilgiler ile hazırlanmış ve değerlendirilmiştir.

Fahrünnisa Kadıbeşegil 30 Ekim 1926'da Bursa'da doğmuş, 9 Ekim 2009'da İzmir'de vefat etmiştir. Oyun çevirmenliği, ressam ve dergicilik alanlarındaki çalışmalarını eş zamanlı olarak sürdürmüştür. "Hangisi Babası", "Korkak", "Boyfriend", "Sadık Zevce", "Adım Adım" adlarıyla birçok tiyatro oyununu Türkçe'ye çevirmiştir. Çevirdiği tiyatro oyunlarından bazıları Bursa ve Ankara Devlet Tiyatrolarında sahnelenmiştir.

Fahrünnisa Hanım'ın "Esintiler" adıyla yayınladığı şiir kitabı, "Geçmişteki Gölgen" adını taşıyan çeviri romanı ve pek çok çevirisi vardır. Resimlerini Anadolu'da açtığı resim sergileri ile tanıtmış, o dönemin şartlarında kendi imkânları ile bu sergileri açmış ve topluma resim sergisi gezme alışkanlığı kazandırmak için çabalamıştır.

Yetiştirdiği dönemde iyi bir eğitim almış, Türkiye'nin yakın tarihinde meydana gelen birçok olaya şahitlik etmiştir. 1960'lı yıllardan başlayarak

* Bu makalede Etik Kurul Onayı gerektiren bir çalışma bulunmamaktadır. There is no study that would require the approval of the Ethical Committee in this article.

** Bu çalışma 13-16 Ekim 2009 tarihinde Uluslararası Multidisipliner Kadın Kongresinde sunulan "Fahrünnisa Kadıbeşegil ve Oluşum" adlı bildirinin, yeniden gözden geçirilmiş ve genişletilmiş şeklidir.

*** Dr. Öğr. Gör., Ege Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Bölümü (gulben.mat@ege.edu.tr), (Orcid: 0000-0003-2233-2041).

edebiyat ve sanat çevrelerinde birçok kişiyi evinde ağırlamış, kültür ve sanat içerikli sohbetler yapılmasını sağlamıştır. Bu sohbetlerde ortaya atılan bir fikir sayesinde, arkadaşlarının teşviki ve desteği ile edebiyat ve sanat içerikli "Oluşum" adında bir dergi yayınlama kararı almıştır.

Anahtar Kelimeler: Edebiyat, Çeviri, Oluşum, Tiyatro, Resim

A Republic Intellectual - Fahrünnisa Kadıbeşegil and the 'Oluşum' Magazine

Abstract

In recent years, studies on the life stories of people who have left their marks in different fields in society have increased. The place of women in the modernization of a society is undoubtedly highly significant. In this respect, the studies, the magazine 'Oluşum' and the life story of Fahrünnisa Kadıbeşegil, who grew up during the first years of the young Turkish Republic, when revolutions were made under the leadership of Atatürk, and who contributed to the society with her struggles in terms of modernization, have been prepared and evaluated through the interviews made with herself and her children.

Fahrünnisa Kadıbeşegil was born on 30 October 1926 in Bursa and died on 9 October 2009 in İzmir. She carried on her works in the fields of play translation, painting and magazine publishing simultaneously. She translated many theater plays into Turkish, with the names as "Hangisi Babası" (Which is her / his dad ?), "Korkak" (Coward), "Boyfriend" (Erkek Arkadaş), "Sadık Zevce" (Constant Wife), "Adım Adım" (Step by Step). Some of the theater plays she translated were put on the stage in Bursa and Ankara State Theaters.

Fahrünnisa Hanım has a book in the field of poetry which was published under the name of "Esintiler", a translation novel called "Your Shadow in the Past" and many translations. She promoted her paintings with the painting exhibitions which she opened in Anatolia, opened these exhibitions through her own means under the conditions of that period, and tried to inculcate the habit of visiting painting exhibitions in the society.

She had a chance to receive a highly good education during her upbringing and she became a witness to a lot of events that took place in Turkey's recent history. Starting from the 1960s, she showed her perfect hospitality to many people in the literary and artistic circles at her home and triggered conversations related to culture and art. Thanks to an idea which was put forward in these conversations, with the encouragement and support of her friends, she decided to publish a literary and artistic magazine under the name of "Oluşum".

Keywords: Literature, Translation, Oluşum, Theatre, Painting

Giriş

Cumhuriyetin ilk yıllarında milli bilinç oluşturulurken, kadının toplumdaki yerinin oluşturulması ve sağlamaştırılmasında kadın kimliğinin inşası önemli bir yer tutmuştur. Toplumun çağdaşlaşması için çocukların özellikle de kız çocuklarının eğitime ayrı bir önem verilmiştir. Fahrünnisa Kadıbeşegil, Atatürk'ün kurduğu genç Cumhuriyetin oluşturduğu imkânlarla çok iyi eğitim almış ve sonrasında da kendini geliştirmekten hiç yorulmamıştır. O'nun yaşam öyküsü, o dönemin çalışkan, yorulmak bilmeyen, öğrenme aşkı bitmeyen insanların özelliklerini yansıtmaları açısından da değerlidir.

Son dönemlerde yaşadıkları toplumda farklı alanlarda iz bırakmış kişilerin yaşam öyküleri hakkında yapılan çalışmaların arttığı görülmektedir. Bir toplumun modernleşmesinde kadınların yeri şüphesiz çok önemlidir. Atatürk'ün liderliğinde devrimlerin gerçekleştirildiği Cumhuriyetin ilk döneminde yetişmiş ve gayretleri ile topluma çağdaşlaşma açısından katkı sağlamış olan Fahrünnisa Hanım'ın yaşam öyküsü, çalışmaları ve Oluşum dergisi, kendisi ve çocukları ile yapılan görüşmelerden elde edilen bilgilerle hazırlanmış ve değerlendirilmiştir.

Çalışmada Fahrünnisa Hanım'ın Türkiye'de çağdaşlaşma sürecinde meydana gelen gelişmelere katkıda bulunup bulunmadığı sorusuna cevap aranmış, Oluşum dergisinin edebiyat ve sanat dünyasındaki yeri ve önemi araştırılmıştır.

Bunun için öncelikle Fahrünnisa Hanım ve çocukları ile yapılan görüşmelerden yola çıkılmıştır. Sözlü tarih çalışmalarında görüşmelerin, söyleşi ya da röportajların şüphesiz önemi büyüktür. Kişiler hakkında en doğru bilgiyi kendilerinden öğrenebileceğimiz düşünülürse, yaşam öykülerinin önemi daha da artmaktadır. Dolayısıyla birinci elden kaynak olarak yapılan görüşmeler dikkate alınmıştır. Sonrasında Osmanlı'dan Günümüze Dergicilik, Türk Basın Tarihi, kültür, sanat ve edebiyat dergileri, bu dergiler hakkında bilgi veren çalışmalar, internet sitelerinde yer alan haberler taranmış ve değerlendirilmiştir. Oluşum dergisi çalışmanın temel konularından birini oluştururken, araştırmanın da temel kaynaklarından biridir. Bunların dışında Fahrünnisa Hanım'ın vefatından sonra kurulan Oluşum Dostları adlı internet sitesinden, basında O'nun ve Oluşum dergisi

hakkında çıkan haberlerden de yararlanılmıştır. Oluşum dergisinin sayıları, Ankara Milli Kütüphane, İzmir Milli Kütüphanede bulunmakla birlikte dijital ortama da aktarılmıştır.¹

Fahrünnisa Hanım ile 2009 yılında Bostanlı'da Oluşum Apartmanındaki dairede birkaç kez görüşme yapılmıştır. Cumhuriyetin kurulduğu, Atatürk liderliğinde her alanda değişim yaşandığı bir dönemde dünyaya gelmesi, yetişmesi ve eserler ortaya koyması dikkat çekmiştir. Bu nedenle kendisiyle ilgili çalışma yapılmıştır. Ancak çalışmalar Fahrünnisa Hanım'ın hastalığı nedeniyle uzun sürmemiştir.

Fahrünnisa Kadıbeşegil, Türkiye'nin yakın tarihinde meydana gelen birçok olaya tanıklık etmiştir. Cumhuriyetin ilk yıllarında dönemine göre çok iyi bir eğitim almış ender Türk kadınlarından biridir. 1960'lı yıllardan itibaren edebiyat ve sanat çevresinden birçok kişiyi evinde ağırlamıştır. Misafirleriyle yaptığı sohbetlerde edebiyat da dâhil olmak üzere birçok konu üzerine konuşulmuş ve tartışılmıştır. Bu toplantılar onda dergi çıkarma isteğini uyandırmıştır. Nisa Hanım konuşulanlardan yola çıkarak, dergi çıkarma kararı almış ve arkadaşlarının teşvikiyle "Oluşum" adında bir dergi yayınlamaya başlamıştır.

Hayatı

Fahrünnisa Kadıbeşegil, 30 Ekim 1926'da Bursa'da doğmuştur. Kadıbeşegil'in babası İhsan Okan, annesi Naciye Hanım'dır. Babası Yozgatlı olup, İstiklal Savaşı'ndan sonra Bursa'ya yerleşmiştir. Annesi Naciye Hanım ise Çanakkalelidir. Fahrünnisa Hanım'ın Nurinnisa adında bir de kız kardeşi vardır. İki kardeş, anne ve babaları ayrılınca üvey anne yanında büyümüştür. Naciye Hanım, Bursa'dan Çanakkale'ye dönmüş, sonradan Ülper soyadını almıştır.²

Fahrünnisa adını babası koymuştur. Fahrünnisa adı "*kadınlığı ile iftihar eden, kadının erdemi, büyüklüğü, onurlu kadın, kadınların övüncü*" anlamlarına gelmektedir.³ Daha sonraları adı *Hayrünnisa* gibi farklı şekillerde telaffuz edilince bu söylemlere içerleyen Fahrünnisa Hanım, adını Nisa olarak kullanmaya başlamıştır.⁴

¹ <http://www.olusumdostlari.com>

² Fahrünnisa Kadıbeşegil ile 30 Haziran 2009'da yapılan görüşme,

³ <https://www.turkceindirilisi.com/>, Erişim 6 Mayıs 2023; Aydil Erol, **Şarkılarla Şiirlerle Türkülerle ve Tarihi Örneklerle Adlarımız**, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yay., Ankara, 1992, s.145

⁴ Fahrünnisa Kadıbeşegil ile 30 Haziran 2009'da yapılan görüşme,

Fahrünnisa Hanım'ın babası öğretmendir. İhsan Bey, başöğretmen olarak Erdek'e tayin olunca, Nisa Hanım'ın çocukluk yıllarının bir kısmı burada geçmiştir. Babası ile sürekli okula gidip geldiğinden, okula başlamadan okuma-yazma öğrenmiştir. 1932 ya da 1933 yılının 29 Ekim'inde Cumhuriyet Bayramı hazırlıkları yapılmaktadır. İhsan Bey bir demeç hazırlamış ve ekim ayı boyunca küçük kızını çalıştırmıştır. Meydanda büyük bir kalabalık 29 Ekim günü töreni izlemek amacıyla toplanmıştır. Mevcut programa göre önce kaymakam sonra başöğretmen bir konuşma yapacaktır. İhsan Bey, kızını kutlamanın yapılacağı meydana getirmiştir. Konuşma sırası kendisine geldiğinde bugün kendisinin değil, küçük kızının bir konuşma yapacağını söylemiş ve sözü kızına bırakmıştır. Annesinin hazırladığı kloş bir elbise giyen Nisa Hanım, ayağını yere vura vura, Atatürk'ün topluma kazandırdıklarını anlatan bir konuşma yapmıştır. O gün herkes tarafından beğenilmiş ve çok mutlu olmuştur. İhsan Bey kızının kendi okulunda eğitim görmesini istemediğinden bir yıl sonra, onu büyük babasının yanına Bursa'ya yollamıştır. Fahrünnisa Hanım, İlköğretimini Bursa İvaz Paşa İlkokulu'nda tamamlamıştır. Ancak ilköğretimine birinci sınıftan değil, yapılan imtihan sonucu dördüncü sınıftan başlamıştır.⁵

Fahrünnisa Hanım'ın Atatürk'le ilk karşılaşması, okul gezisine katılması sonucunda olmuştur. İlkokul öğretmenleri her yıl bir gezi düzenleyerek, öğrencilerini tarihi yerleri gezdirmektedirler. Gezilerden biri Yalova'ya yapılmıştır ancak İhsan Bey bir bahane ile kızını yapılan bu geziye göndermemiştir. Fahrünnisa Hanım çok üzülmüştür. İhsan Bey kızına Yalova'ya gitme sözü vermiştir. Okulu bitirme sınavları için Mudanya'ya gitmişler, oradan da Yalova'ya geçmişlerdir. Fahrünnisa Hanım çok rahat bir çocukluk geçirdiğini ve babasının kendisini çok iyi eğittiğini övgüyle anlatmıştır. O dönemlerde çocukların doğru dürüst babaları ile iletişim kurmadığı ve konuşmadığı göz önüne alınırsa, anlatılanlar daha çok önem kazanmaktadır.⁶ Babasıyla birlikte uzun bir yürüyüşten sonra dinlenmek için banka oturmuşlardır. Babası gazete okurken, Nisa Hanım hopyaya zıplaya etrafı gezmeye başlamış ve bir bahçe kenarına gelmiştir. Bahçıvan, bir yandan gülleri budarken diğer yandan biriyle sohbet etmektedir. Nisa Hanım bahçıvandan gül isterken, başının okşadığını fark etmiş, ancak kim olduğunu görememiş, güllerin güzelliğine dalmıştır. Sonradan karşılaştığı kişinin Atatürk olduğunu anlayınca çok mutlu olduğunu ve içinin garip bir sevinçle dolduğunu anlatmıştır.⁷ Atatürk, Fahrünnisa Hanım'a okula gidip gitmediğini sormuş, O da İlkokulu bitirdiğini söylemiştir. Atatürk onu ufak tefek görünce bu

⁵ Fahrünnisa Kadıbeşegil ile 30 Haziran 2009'da yapılan görüşme,

⁶ Fahrünnisa Kadıbeşegil ile 30 Haziran 2009'da yapılan görüşme,

⁷ <http://www.olusumdostlari.com/> da kendi notlarından bölümünde hatıra biraz farklı anlatılmışsa da bize aktarılan bu şekildedir.

kez kaç yaşında olduğunu sormuş, Nisa Hanım bu soruyu dokuzuncu sınıfı bitirdiğini söyleyerek cevaplamıştır. Atatürk kendisini tanıyıp, tanımadığını sorunca, “Gazi Paşasınız, efendim” demiştir. Rahat bir konuşma yapan Fahrünnisa Hanım, başka bir soruya babasının öğretmen olduğunu söyleyerek cevap vermiştir. Bunun üzerine çocuktan babasını çağırması istenmiştir. Babasına “baba Atatürk seni çağırıyor” deyince, İhsan Bey koşa koşa kızının bulunduğu yere doğru gelmiş ve Atatürk’ün elini öpmek istemiştir. Atatürk de “Bizim sizin elinizi öpmemiz gerekir” diyerek elini geri çekmiştir. Fahrünnisa Hanım, “ne büyük bir adam ne büyük bir saygı gösterisi, hala o konuşmayı unutamıyorum” diyerek Atatürk’e olan sevgisini ve hayranlığını dile getirmiştir.⁸ İhsan Bey Atatürk ile sohbet etmiş ve konuşmanın sonunda Ankara’ya davet edilmiştir. İhsan Bey’e Ankara’da idari bir görev verilmesi istenmiş, İhsan Bey yetiştireceği öğrencilerle iftihar edeceğini, öğretmen olarak mesleğine devam etmek istediğini söylemiştir.⁹ Atatürk, Fahrünnisa Hanım’a “ne olmak istediğini” sormuş ve öğretmen olmak istediği cevabını almıştır. Yaverine Fahrünnisa Hanım’ın yatılı öğretmen okuluna yazılması için gerekenin yapılması talimatını vermiştir. Ancak boyunun kısa olması nedeniyle okula alınmamıştır. Nisa Hanım 1.28 cm boy ve 28 kg olduğunu o zaman öğrenmiştir. Bu durum Atatürk’e bildirilmemiş ve Fahrünnisa Hanım, Bursa’da Kız Lisesi’ne kaydettirilmiştir. Liseye yazılması için yaşı büyültülmüş, 10 yaşından 12’ye çıkarılmıştır.¹⁰

Orta öğretimini Bursa Kız Lisesi’nde tamamlamış, ancak lise son sınıfta fen bölümünü bitirmek için İstanbul Erenköy Kız Lisesi’ne geçmiştir. Dolayısıyla birinci sınıftan üçüncü sınıfa kadar Bursa’da okumuş, son sınıfta İstanbul’a gitmiştir. Dönemine göre modern yetişen Nisa Hanım ata binmiş, tenis ve kriket oynamış, değişik spor dalları ile uğraşarak hareketli bir çocukluk geçirmiştir. Bunların dışında dokuz yaşından itibaren Bursa Halkevi’nde Kenan Özbel ve Eşref Üren’den resim dersleri almaya başlamıştır. Resme ilgisi çocukken başlamıştır. 1941 yılında liseden mezun olmuştur. Liseyi bitirdikten sonra resim öğretmeni Kenan Özbel’in isteği üzerine Gazi Eğitim Fakültesi Resim Bölümünü kazanmış ancak buraya kayıt yaptırmamıştır. Yatılı okuyabilmek için Ziraat Fakültesi sınavlarına girmiştir. Ziraat Fakültesini kazanmış ama okula başladıktan bir buçuk ay sonra da evlenmiştir. Nisa Hanım, 1941 yılında ne olduğunu anlamadan Seyfettin

⁸ Fahrünnisa Kadıbeşegil ile 30 Haziran 2009’da yapılan görüşme,

⁹ <http://www.olusumdostlari.com/kimdir/kendi-notlarindan/> kısmında benzer ifadelere yer verilmiştir.

¹⁰ Fahrünnisa Kadıbeşegil ile 30 Haziran 2009’da yapılan görüşme; ancak bu sitede <http://www.olusumdostlari.com/kimdir/kendi-notlarindan/> biraz farklı anlatılsa da genel olarak benzer ifadeler vardır.

Bey ile evlendiğini anlatmıştır.¹¹ Eğitimini Dil Tarih ve Coğrafya Fakültesi İngiliz Dili ve Edebiyatı Bölümü ile Tiyatro Bölümlerini bitirerek tamamlamıştır.¹²

Seyfettin Kadıbeşegil, Kastamonulu bir aileye mensup ve alanında başarılı bir Yüksek Ziraat Mühendisidir. O tarihlerde Tarım Bakanlığı'nda Şube müdürü olarak görev yapmaktadır. Nisa Hanım ile aralarında yirmi iki yaş vardır. Seyfettin Bey 1928 yılında Atatürk'ün Almanya'ya ihtisas yapmaya gönderdiği öğrenciler arasındadır.¹³ Seyfettin Bey, Nisa Hanım'ın Ziraat Fakültesinde okumasını istemediğinden, Nisa Hanım bu fakülteyi kazansa da devam etmemiştir. Nisa Hanım daha sonra sınavlara katılmış, sınavı kazanarak İngiliz Dili ve Edebiyatı ile Tiyatro Bölümlerini kazanmıştır.¹⁴

Nisa Hanım evlendikten bir yıl sonra oğlu Ahmet Kadıbeşegil'i¹⁵ (d.1942) dünyaya getirmiş, 1954 yılında da ikinci oğlu Salim Kadıbeşegil¹⁶ doğmuştur. Üniversite yıllarında İngilizce hocası Prof. Dr. İrfan Şahinbaş, O'na asistan olmasını teklif etmiştir. Hocası, bir gün Nisa Hanım'ı oğlu Ahmet ile görmüş ve O'na "kardeşin mi diye" sormuştur. Nisa Hanım da oğlu olduğunu söyleyince hocası buna çok şaşırmıştır. İrfan Bey de öğrencisinin zaman zaman derslere neden gelemediğini bu sayede anlamış ve öğrencisine ödevlerini hazırlama konusunda yardımcı olmaya başlamıştır. Seyfettin Bey de eşinin asistan olma niyetini anlayınca, okul bitse de çalışmasına müsaade etmeyeceğini söylemiştir. Bunun üzerine Nisa Hanım, evlilik, çocuk ve derslerin ağırlığı nedeniyle eğitimine bir süre ara vermek zorunda kalmıştır.

Nisa Hanım babası İhsan Bey'i 1957 yazında kaybetmiş, eşi Seyfettin Bey de 19 Ocak 1958 tarihinde vefat etmiştir. İki çocukla gencecik yaşta yalnız kalan

¹¹ Fahrünnisa Kadıbeşegil ile 30 Haziran 2009'da yapılan görüşme,

¹² Fahrünnisa Kadıbeşegil ile 30 Haziran 2009'da yapılan görüşme; <http://www.olusumdostlari.com/kimdir>

¹³ Fahrünnisa Kadıbeşegil ile 30 Haziran 2009'da yapılan görüşme,

¹⁴ Fahrünnisa Kadıbeşegil ile 30 Haziran 2009'da yapılan görüşme; önce Kimya Bölümü, sonra öğretmeninin isteği ile Resim Bölümü ve Ziraat Fakültesi sınavlarına girmiştir. Yatılı okumak istediği için sınavlara girdiğini, puanlarının gündüzlü okumak yeterli olduğunu söylemiştir.

¹⁵ Gazeteci, muhabir ve danışman, "06 Ankara" ve "Stratejik Batakılık" adlı kitapların yazarıdır. Bunun için, <https://ahmetkadibesegil.wordpress.com/> Erişim 30 Haziran 2023

¹⁶ Ege Üniversitesi Gazetecilik ve Halkla İlişkiler Yüksek Okulundan 1977'de mezun olmuştur. "Halkla İlişkilerin Temeli", "Kriz Geliyorum Der", "İtibar Yönetimi", "Ahlakı ve Gezegeni Tükettik Gelmez Yola Gidiyoruz" adlarında kitapları vardır. Ayrıntılı bilgi için; <https://www.salimkadibesegil.com/tr/kimdir/>, <http://www.kimkimdir.net.tr/kisiler/salim-kadibesegil-bakilabilir>. Erişim 30 Haziran 2023

Nisa Hanım, hayatını düzene koymak için çok çabalamıştır. Nisa Hanım her zaman kendini meşgul edecek bir şeyler bulmuş ve zorlukların üstesinden gelmiştir.¹⁷

Nisa Hanım eşinin vefatında sonra Kastamonu Aksinir köyündeki tarım işleri ile de uğraşmak zorunda kalmıştır. Oğlu Salim Kadıbeşegil bunu, “köy yaşamını kültür ve sanat yaşamına katık etti. Elektiriğin olmadığı, suyun köy çeşmesinden bakraçla eve taşındığı yıllarda o köylüyü makinalı ziraatle tanıştırdı” diyerek anlatmıştır.¹⁸

Eğitimine 1961-1962 yıllarında kaldığı yerden devam etmiştir.¹⁹ İngiliz Dili ve Edebiyatı bölümünü okurken, aynı zamanda iki yıl süren Tiyatro Bölümünü de bitirmiş, fakat buradan diploma almamıştır. Tiyatro Bölümünün eğitim süresi o dönemde iki yıl, daha sonraları ise dört yıla çıkmıştır.²⁰ Tüm zorluklara rağmen eğitimini tamamlamış, çeviri ve resim yapmaya yeniden başlamıştır.

Yıllar sonra Ahmet Kadıbeşegil, bir öğretmen çocuğu olan annesi için “Atatürk’ün kızı” ifadesini kullanmıştır. Ahmet Bey annesini, Cumhuriyetin kazanımlarını savunan, birçok konuda kadınlara öncülük etmiş, modern bir kadın olarak anlatmıştır.²¹

Eserleri

Tiyatro bölümünü okuduğundan yaptığı çevirilerde bu alana yönelmiştir. 1961 yılında Sandy Wilson’un “The Boy Friend”i (Erkek Arkadaş) çevirdiği ilk müzikal oyundur. O yıllarda Devlet Tiyatrolarında henüz müzikallerin gösterime girmediğini anlatan Nisa Hanım, onay almasına rağmen 1968’e kadar oyunun sahnelenmediğini ifade etmiştir. Oyunun ilk gösterimi Devlet Tiyatrosunun desteği ile özel bir tiyatro olan Maltepe Komedi Tiyatrosunda yapılmış, üç buçuk ay

¹⁷ Fahrünnisa Kadıbeşegil ile 30 Haziran 2009’da yapılan görüşme; <http://www.olusumdostlari.com>’da kendi notlarından kısmında buna benzer ifadeler yer almaktadır. Erişim 1 Temmuz 2023

¹⁸ Salim Kadıbeşegil, “Dolu Dolu Yaşadı, Tükenmeyecek Anılar Bıraktı” <https://www.salimkadibesezil.com/tr/2017/10/10/4531/> Erişim 15 Haziran 2023

¹⁹ Fahrünnisa Kadıbeşegil ile 30 Haziran 2009’da yapılan görüşme; Ahmet Kadıbeşegil ile 20 Temmuz 2009’da yapılan görüşme,

²⁰ Fahrünnisa Kadıbeşegil ile 30 Haziran 2009’da yapılan görüşme; <http://www.olusumdostlari.com/kimdir/kendi-notlarindan/> Erişim 1 Temmuz 2023

²¹ Ahmet Kadıbeşegil, “Aile”, <https://www.dokuzeylul.com/birey-aile>, Erişim 15 Haziran 2023

matine ve suare oynamıştır.²² Oyun daha sonraları Devlet Tiyatrolarında sahnelenmeye devam etmiş, Nisa Hanım yapılan bazı gösterimleri beğenmemiştir.²³ Erkek Arkadaş müzikali 1989'da İzmir Devlet Tiyatrolarında sahnelenmiştir. İstanbul Devlet Tiyatrosu 2015-2016 sezonunda da bu müzikali Bahçelievler Nurettin Topçu Kültür Merkezinde 15 Ocak 2016 tarihinde sahneye koyarken, 26 Ocak -31 Ocak 2016'da Cevahir Salonu 2'de gösterime gireceğini duyurmuştur.²⁴ Oyun değişik sınıflardan insanların tatlı sürprizlerle yollarının kesişmesi ve balo gecesinde evlenme teklifi alan genç kızların, verdikleri cevapları eğlenceli bir şekilde anlatmaktadır.²⁵

Nisa Hanım 1963 yılından başlayarak, yaz tatillerinde belirli aralıklarla Avrupa'ya gitmiş, Londra, Paris, Venedik gibi şehirlerde kalmıştır. Avrupa'da gittiği şehirlerde yer alan resim galerilerini, müze ve kitabevlerini gezmiş ve dönemin ünlü tiyatrolarını izlemiştir. Kadıbeşgil, izleyip beğendiği oyunları Türkçe'ye çevirmiştir. The Boy Friend oyununa bilet bulamamış, oyunu izlemek için fazladan para vermek zorunda kalmıştır. Boyfriend (Erkek Arkadaş) müzikalini Londra'da o dönemin meşhur oyuncularından izlemiştir. Oyunu çok beğenince de kitabı alıp, çevirisini yapmış ve oyunun telif hakkını almıştır.²⁶

Nisa Hanım, 1974'ten itibaren maddi olarak zorlansa da yurtdışı gezilerini aralıklı olarak 1976 yılına kadar sürdürmüştür. O yıllarda kısıtlı imkânlarla yurt dışına çıkıp, isteklerini asgari ölçülerde de olsa gerçekleştirdiğini anlatmıştır.²⁷ İstanbul'dan trenle başlayan bu yolculuklar, Avrupa'daki tren istasyonlarında aktarmalarla devam etmiş, bu sayede birçok şehri görme imkânı bulmuştur.

Kadıbeşgil'in tiyatro çevirileri arasında; Sandy Wilson, The Boy Friend (Erkek Arkadaş) Müzikal oyun, Sandy Wilson, Divorce Me Darling (Boşa Beni

²² Sandy Wilson, **Müzikal Oyun Erkek Arkadaş "The Boy Friend" (Müzikal Oyun)**, Çev.: Fahrünnisa Kadıbeşgil, Şenyuva Matbaası, Ankara, 1969, 72 s. Sandy Wilson'un en ünlü eseridir. Eserdeki müzikler o yıllarda, 1926'lı yılların karnaval müziklerini ve çarliston müziğini yeniden canlandırması açısından önemlidir. Yukarıda verilen isimler, kitap kapaklarında yer alan şekliyle aktarılmış, herhangi bir düzeltme yapılmamıştır.

²³ Fahrünnisa Kadıbeşgil ile 14 Temmuz 2009'da yapılan görüşme,

²⁴ <https://tiyatronline.com/erkek-arkadas->, Erişim 1 Temmuz 2023

²⁵ Wilson, **a.g.e.**; Zeynep Bayraktutan, "Bir Broadway Klasik: Erkek Arkadaş" adlı yazısında oyunu, kızlar yurdundaki birkaç genç kızın erkek arkadaşlarıyla yaşadıkları aşkı, baloya hazırlıkları, ailelerin olaylara karışmasını anlatan müzikli, danslı bir Broadway klasik olarak anlatmaktadır. https://tiyatronline.com/erkek-arkadas_-istanbul-devlet-tiyatrosu-2667, Erişim 1 Temmuz 2023

²⁶ Fahrünnisa Kadıbeşgil ile 14 Temmuz 2009'da yapılan görüşme; Deniz Çaba Şan, "Tam Bir Cumhuriyet Kadını Nisa Kadıbeşgil", **İzmir Life**, Sayı:61, Yıl:6, Eylül 2006, s.118

²⁷ Fahrünnisa Kadıbeşgil ile 30 Haziran 2009'da yapılan görüşme,

Sevgilim)²⁸ Müzikal Oyun, W.S. Maugham, The Constant Wife (Sadık Zevce)²⁹, Hubay Miklos, SphinX, Guiseppe Patroni Griffi Diyelim ki Bir Yemekte, S. Taylor&Ornella O. Skinner, Pleasure of his Company (Babamla Olmak İstiyorum), Mart Crowley, The Boys in The Band, Dore Schary&W.A. Hyman, Adım Adım, Loyce Rayburn, The Man Most Likely Too..(Hangisi Babası)³⁰, Shelagh Delaney, The Lion in Love, İmre Sarkadi, Korkak (Öyküler 3 Baskı yapmıştır) yer almaktadır. İngilizce'den yirmi dörte yakın eseri Türkçe'ye kazandırmıştır.³¹ Bunlardan "Boyfriend" ve "Sadık Zevce" müzikal olarak gösterime girmiştir. *Sadık Zevce* oyunu Bursa Devlet Tiyatrosu tarafından sahnelenmiş, 1976-1978 yılları arasında araliksiz iki yıl gösterimde kalmıştır³².

"Esintiler" adıyla yayınladığı bir şiir kitabı, "Geçmişteki Gölge", "Delinin Sığınağı" ve "Korkak" adlarında çevirdiği üç romanı bulunmaktadır. Mary Howard'tan "Geçmişteki Gölge", "Delinin Sığınağı" ile Macar edebiyatının önemli isimlerinden olan İmre Sarkadi'nin "Korkak" adlı eserini İngilizceden çevirmiştir. Korkak adlı eseri arkadaşlarının yardımıyla aslı ile karşılaştırmıştır. Yurtdışı seyahatlerinden birinde trende tanıştığı Macar bir öğretmen, elindeki kitabı Nisa Hanım'a vermiş, O da kitabı çevirmiş ve otuz adet çeviri kitabı Macar Büyükelçiliğine hediye etmiştir. O zamanlar telif hakkı diye bir anlayışın olmadığını anlatmıştır.³³ Çeviri çok beğenilince Macar Kültür Ataşesi Nisa Hanım'la tanışmak istemiş, O da Kültür Ataşesini eşyle birlikte evine davet etmiştir. Sonraları

²⁸ Sandy Wilson, **Boşa Beni Sevgilim!**, (Müzikal Oyun), Çev.: Nisa Kadıbeşegil, Karınca Matbaacılık, İzmir, 1990, 93 s.; 1964 yılında Londra'da ilk kez Players Tiyatrosunda, 1965'te Globe Tiyatrosunda oynamıştır. Gözden geçirilmiş şekli de 1979'da Tower Tiyatrosunda sahnelenmiştir.

²⁹ W. Somerset Maugham, **Sadık Zevce (The Constant Wife)**, Türkçesi: F.Nisa Kadıbeşegil, Duyal Matbaası, İzmir, 1993, 109 s.; Oyun 1975-1976'da Bursa Devlet Tiyatrosunda Ali Cengiz Çelenk tarafından, aralarında Tülin Oral, Sevim Oral, Ahmet Uz, Yıldırım Akıncı, Kenan Işık, Gülgün Işık gibi tiyatro oyuncularının da bulunduğu bir kadro ile sahnelenmiştir.

³⁰ Joyce Rayburn, **Hangisi Babası**, Çev. F.Nisa Kadıbeşegil, Duyal Matbaacılık, İzmir, 2001, 80 s.; 3 perdelik komedidir. 1968'de Londra'da Vaudeville Tiyatrosunda sahnelenmiştir.

³¹ Fahrünnisa Kadıbeşegil ile 30 Haziran 2009'da yapılan görüşmede bu sayı verilmiş, çeviri eserlerinden bazıları metinde belirtilmiştir.

³² Fahrünnisa Kadıbeşegil ile 14 Temmuz 2009'da yapılan görüşme; <http://www.olusumdostlari.com/kimdir/kendi-notlarından> kısmında biraz farklı anlatılsa da görüşmede bize anlatılanlar aktarılmıştır. **Yabancı Kalemlerden Seçkiler**, Çeviri: F.Nisa Kadıbeşegil, Duyal Matbaacılık, İzmir, 2001, 95 s. "Özgeçmiş" kısmından alınmış olup, sayfa numarası yoktur.

³³ 5846 Sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu 5.12.1951'de kabul edilmiş, 1 Ocak 1952'de yürürlüğe girmiş, kanunun on dördüncü maddesi ile çeviri serbest bırakılmıştır. Nisa Hanım'ın sözünü ettiği, çeviri eserlerde telif hakkının uluslararası standartlara uymaması ile ilgilidir. 1952'ye kadar uluslararası gelişmelerden uzak kalınmıştır. Bu kanun 1983, 1995, 2001, 2004, 2007, 2008 yıllarında değişikliğe uğramıştır. Bkz. <https://www.telifhaklari.gov.tr/telif-hakki-nedir> Erişim 1 Temmuz 2023

yılda birkaç kez evinde yaptığı toplantılarla çevresini genişletmiş, yabancı ülkelerin Kültür Ataşeleri ile tanışma fırsatını bu sayede yakalamış, edebiyat çevresindeki arkadaşlarını da bu toplantılara dâhil etmiştir. Nisa Hanım, arkadaşlarının yurt dışına açılmalarına bu toplantılar sayesinde vesile olmuştur. Çin Kültür Ataşesi, Polonya Kültür Ataşesi gibi farklı ülkelerin ataşeleri ile tanışarak, onların edebiyatlarından da çeviriler yapmıştır.

Nisa Hanım şiir ve öykü çevirilerini İngilizceden yapmıştır. Bununla birlikte farklı dillerden İngilizceye çevrilmiş olan eserlerin orijinal metinlerini, o dilleri bilen arkadaşlarının yardımıyla karşılaştırmıştır. İngilizce'den Türkçe'ye yaptığı çevirilerde, metinlerin orijinal dillerindeki anlamları ve kullanım şekillerini dikkate almıştır. İtalyanca, Çince, Macarca vb. dillerden yaptığı çevirilerde bu hususlara dikkat etmiştir.³⁴

Nisa Hanım'ın Polonya, Macar, Çin ve İngiliz edebiyatlarından seçilmiş öykü, şiir ve tanıtım yazıları bulunmaktadır.³⁵ Nisa Hanım, Türkiye'de Batı edebiyatına yönelik çalışmaların çokluğu, Doğu Avrupa edebiyatına yönelik çalışmaların azlığı nedeniyle Doğu Avrupa edebiyatı alanında çeviriler yapmaya özen göstermiştir.³⁶

1974'te İmre Sarkadi'den çevirdiği "Korkak" ve 1981'de "MUSTAFA KEMAL'i anlamak" Oluşum yayınlarından çıkarmış olduğu eserleri arasındadır.³⁷

Atatürk ile ilgili yazıların toplandığı 'Mustafa Kemal'i Anlamak' kitabı Emre Kongar'ın giriş yazısı ile başlamaktadır. Nisa Hanım'ın Atatürk'ün yüzüncü doğum yılı nedeniyle yayımladığı kitapta yer alan yazılar, Emre Kongar tarafından değerlendirilmiştir. Kitabın girişinde Kongar'a ve yazıları ile katkı da bulunan yazarlara teşekkür edilmiştir. Kitapta: Sina Akşin "1919 Sonu ve 1920 Başında Karşı-İhtilal Cephesinden Görünümler", Mete Tuncay "Radikal Mümasili Fırkaların Beynelmilel İtilafı ve CHF", Baskın Oran "Kurtuluş Savaşı ve Anti Emperyalizm", Şahin Yenişehirlioğlu, "Atatürk ve Ulusal Bilinç Kavramı", Emre Kongar "Laikliğin Sınıfsal Temelleri", Ünsal Yavuz "1981 De 1881", Atilla İlhan "Harem-i Hümayun" gibi yazılar yer almaktadır.³⁸

³⁴ Fahrünnisa Kadıbeşegil ile 14 Temmuz 2009'da yapılan görüşme,

³⁵ **Yabancı Kalemlerden Seçkiler**, sayfa numarası yoktur.

³⁶ Fahrünnisa Kadıbeşegil ile 14 Temmuz 2009'da yapılan görüşme; Salim Kadıbeşegil ile 13 Ekim 2009'da yapılan görüşme,

³⁷ İmre Sarkadi, **Korkak**, Çeviren: Nisa Kadıbeşegil, Kalite Matbaası, İstanbul, 136 s., Bu çeviri Oluşum Yayınlarından da çıkmıştır. Diğer kitap, Hazırlayan: Fahrünnisa Kadıbeşegil, **MUSTAFA KEMAL'i anlamak**, Oluşum Yay., Ankara, 1981, 157 s. eser adı, kitap kapağında yazıldığı şekli ile verilmiştir.

³⁸ Haz.: Kadıbeşegil, **a.g.e.**, s.1-7

Nisa Hanım'ın *Esintiler*³⁹ adını taşıyan şiir kitabından örnek verecek olursak:⁴⁰

YILLAR

Yıllar

Yılları kovalar

Sağar

Avuçlarındaki zaman

ipliğini

Oyalar

Düzenin düzensizliğinde

Ama bir yerde

Yalnızdır yine insanlar

Eğer aşiksizsalar...

DÖRTLÜK

Son kızılık ta bitti, artık karardı ufuklar

Durgun suların göğsüne yaslandı ışıklar

Akşam, gölge gölge indi sahile kadar

Lakin biliyorsun sensiz bana dünya bile dar.

GELİVERSE

³⁹ Kitabın kapağı ve iç sayfaları, Nisa Hanım'ın yaptığı resimlerle süslenmiştir.

⁴⁰ F. Nisa Kadıbeşegil, *Esintiler*, İzmir, 2008. *Esintiler*'in hangi yayınevinde basıldığı yer almamaktadır. Ayrıca eserde sayfa numaraları da belirtilmemiştir. Şiirler kitapta yer aldığı şekliyle yazılmıştır.

Sessizce geliverse

Aramızdaki anılarla

Zaman

Nerede kaldı

Alışageldiğimiz diyarlar

Kızıl bulutlu Akşamlarında

İçimizi dolduran duyular...?

Sessizce geliverse

Aramızdaki anılarla

Geçen günler

Ve bize

Özlemini çektiklerimizi

Geri verseler.

“*Oluşum'da Cemal Süreya*” adlı eserinde ise Cemal Süreya'nın *Oluşum* dergisinde yazdığı şiir, yazı ve haberlere yer vermiştir. Cemal Süreya, 1960 yılında *Papirus*⁴¹ adında bir dergi çıkarmaya başlamıştır. Süreya'nın *Papirus* dergisi dışında, başyazı yazdığı ilk dergi *Oluşum* dergisidir. Bu nedenle Nisa Hanım, Cemal Süreya'nın yazdıklarını derlemiş, kendisine büyük destek olmuş Süreya'ya bu şekilde teşekkür etmiştir.⁴²

'*Yabancı Kalemlerden Seçkiler*' adlı eserinde ise çeviri yaptığı şiir, öykü, deneme, tanıtım vb. yazılardan beğendiklerini derlemiş ve yayınlamıştır. Bu eserde; İmre Sarkadi'nin 'Oedipus Kör Oluyor' ve 'Üç Oyun' adlı iki öyküsü, Bronislaw Miazgowski'nin 'Geçiyor', 'Denizde Düğün' vb. şiirleri, Modern Çin Edebiyatının Kurucusu Lu Sin gibi yazılar yer almaktadır.⁴³

Nisa Hanım'a bazı kuruluşlar tarafından, Türk Kültürüne yapmış olduğu katkılardan dolayı zaman zaman bazı ödüller verilmiştir. Ödüller arasında: 1972-

⁴¹ Hıfzı Topuz, *Papirus*'ün 1965-1970 yıllarında Cemal Süreya tarafından yayımlandığı belirtmiştir. Bunun için; Hıfzı Topuz, **II. Mahmut'tan Holdinglere Türk Basın Tarihi**, Remzi Kitabevi, İstanbul, 2003, s.398

⁴² Haz.:Nisa Kadıbeşegil, **Oluşum'da Cemal Süreya**, *Oluşum*, İzmir, 1992, 79 s.; önsözde bu kitabı neden hazırladığını etraflıca anlatmaktadır.

⁴³ **Yabancı Kalemlerden Seçkiler**, 95 s.

1973 yıllarında Ankara Sanat Derneği, 1982’de UFACI Müşterek Ödülleri, 1983 Konya Ereğlisi, 1989 İzmir Liones Kulübü Sanat Etkinlikleri Onur Ödülü, 1993 yılında Silifke Sanat Çalışmaları Ödülü, Silifke Fahri Hemşeriliği, Silifke Başarı Ödülü ve Konya Ereğlisi Tuvana ödülleri yer almaktadır.⁴⁴

Resim Çalışmaları

Nisa Hanım küçük yaşlarda resme ilgi duymuş, lise yıllarında Bursa Halkevinde Prof. Kenan Özbel⁴⁵ Eşref Üren⁴⁶ ve Şefik Bursalı⁴⁷ dan dersler almıştır. Nisa Hanım’a resmi sevdiren hocaları, İbrahim Çallı, Hikmet Onat ve Feyaman Duran gibi Türk resminin öncülerinden dersler almış, dönemlerinde onların atölyelerinden yetişmiş ressamlardır. Şüphesiz hocalarının yaklaşımları, Nisa Hanım’ın resme bakışını da etkilemiştir.

Yükseköğretim için Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi Resim Bölümünü kazanmış, ancak bu bölüme gitmemiştir. Resme duyduğu ilgiyi hiç kaybetmemiş, çalışmalarını sürdürmüştür.

Nisa Hanım, çalışmalarını resim sergileri açarak halkın beğenisine sunmuştur. Resim sergilerini büyük şehirlerin yanı sıra Anadolu’nun değişik illerine de götürmüştür. 1970’li yıllardan başlayarak yılda en az üç defa Anadolu’nun farklı illerinde resim sergileri açmış, halka resim sergisini ziyaret etme alışkanlığını kazandırmaya çalışmıştır. Kendi çabaları ile açtığı resim sergilerini, megafonla halka duyurmuş, böylece ziyaretçilerin sayısını arttırmaya çalışmıştır⁴⁸. Sergilerinin reklamını da dönemin şartlarında kendisi yapmıştır. Silifke, Sivas, Kastamonu, Ankara, Konya-Ereğli, Kayseri, İzmir, Bodrum, Bursa, Mersin, Gaziantep, Malatya gibi şehirlerde resim sergileri açarak, resim kültürünü halka aşlamayı görev addetmiştir.⁴⁹

⁴⁴ a.g.e. Özgeçmişi kısmında yer almaktadır.

⁴⁵ 1905’te Yanya’da doğmuş, 1989’da İstanbul’da vefat etmiştir. Türk ressam, müzeci ve halkbilimcidir. <https://www.nkfu.com/kenan-ozbel-kimdir-turk-ressam-halk-bilimci-ve-muzeci/>, Erişim 1 Temmuz 2023

⁴⁶1897 İstanbul’da doğmuş, 1984’te Ankara’da vefat etmiştir. Türk ressam ve yazardır. 1981’de Atatürk Sanat Armağanı’nı kazanmış ve Devlet Sanatçılığı Onur Belgesi almıştır. <https://www.istanbulsanatevi.com/turk-ressamlar/esref-uren-hayati-ve-eserleri-1897-1984>, Erişim 1 Temmuz 2023

⁴⁷ 1903 yılında Bursa’da doğmuş İbrahim Çallı, Hikmet Onat başta olmak üzere önemli ressamlardan dersler almış, 1990’da vefat etmiş Türk ressamdır. <https://www.kulturportali.gov.tr/portal/sefik-bursali>, Erişim 1 Temmuz 2023

⁴⁸ Fahrünnisa Kadıbeşegil ile 14 Temmuz 2009’da yapılan görüşme,

⁴⁹ Fahrünnisa Kadıbeşegil 3 Eylül 2009’da yapılan görüşme,

1984'te onuncu kişisel resim sergisini Ankaralıların beğenisine sunmuştur.⁵⁰ Resimlerini yağlıboya ve fırçasız suluboya ile yapmıştır. Genelde peyzaj ve natürmort çalışmaları vardır. Bunun yanında soyut çalışmaları da bulunmaktadır. İsveç, Danimarka, Macaristan, Hollanda, İrlanda gibi ülkelerden gelen turistlere resimlerini satmıştır. Peyzaj çalışmaları arasında Bodrum, Datça, İncekum, Yalova, Karaburun gibi yerlerin resimleri yer almaktadır. Denize olan tutkusunun görüldüğü bu resimlerde hüznün ve yalnızlık hissedilmektedir.⁵¹ Natürmort çalışmalarında vazo içinde resmedilen çiçeklerde kullanılan renkler ve çizgiler, yalnızlığını anlatmaktadır.⁵² Tabloları arasında figüratif olanlar dikkati çekmekte, *Balerin Olmayı Düşleyen Kız*, *Üç Sosyal Sınıf* gibi eserler bu türe örnektir. Bu resimlerde parlak ve canlı renkler kullanılmış, her birinde farklı öyküler yer almıştır.⁵³

Nisa Hanım arkadaşları ile birlikte merkezi Vichy'de bulunan Birleşmiş Kadın Kültür ve Sanat Derneği'nin (UFACSI) Ankara şubasını 1972'de açmıştır. Derneğin, iki yılda bir yapılan bienallerine⁵⁴ katılmış ve çalışmalarından dolayı plaket almıştır. Özel sergiler yanında karma sergilere de katılmıştır. İki yüz elliye yakın eseri, yurt içi ve yurt dışında Romanya, Macaristan, İskoçya, İsveç, Danimarka, Bulgaristan ve Yugoslavya gibi ülkelerde bazı özel koleksiyonlarda sergilenmiştir.⁵⁵

Suluboya ile yaptığı savaş, korku ve tabiat temalarını işlediği resimlerini Alsancak Yaşarbank Sanat Galerisinde sergilemiştir.⁵⁶ Resimlerinde sıcak renkler de kullanmıştır.

Olay gazetesinde Murat Sezer'in "Sanat Aşkının Yaşı Yok" başlığındaki haberde Nisa Hanım'ın iki yüzüncü sergisini Bursa Tayyare Merkezinde açtığı yer almaktadır. Nisa Hanım yoğun çalışma temposunu sanat aşkına borçlu olduğunu söylemiş, otuz dokuz eserin yer aldığı sergide doğa ve insan ağırlıklı konuları işlemiştir. Peyzaj, suluboya ve yağlıboya tabloları bu sergide yer almış yirmi yedi yılda, iki yüz sergi açmıştır. İnsanların resimlerine bakarken kendilerini orada

⁵⁰ Penbe Taşhan, "(Fahrünnisa) Nisa Kadıbeşegil", *Oluşum*, Yıl:11, S.78/120, Ankara, 1984, s.33

⁵¹ Taşhan, *a.g.m.*, s.33

⁵² Taşhan, *a.g.m.*, s.33

⁵³ Taşhan, *a.g.m.*, s.33

⁵⁴ Bienal, Fransızca iki yılda bir tekrarlanan, iki yılda bir yapılan etkinlik anlamına gelmektedir. Sanat dünyasında büyük ölçekli uluslararası çağdaş sanat sergilerini tanımlamak için yaygın şekilde kullanılan bir terimdir. Bu terim ilk kez 1895'te kullanılmıştır. www.etimoloji-turkce.com/kelime/bienal, Erişim 1 Temmuz 2023; **bienal**, -li s. Yıl aşırı, iki yılda bir olan anlamına gelmektedir. Bunun için, **Türkçe Sözlük**, C.I (A-J), TDK, Ankara, 1998, s.290

⁵⁵ Fahrünnisa Kadıbeşegil ile 14 Temmuz 2009'da yapılan görüşme;

<http://www.olusumdostlari.com/resimlerinden/resim-anlayisi/>

⁵⁶ **Yeni Asır** 9 Ekim 1997, <http://www.olusumdostlari.com/> Erişim 1 Temmuz 2023

hissetmeleri sağlamak için de manzara resimleri çizmiştir. Hayali değil, doğa içerisinde resimlerini çizmiş, hissettiklerini tablolarla yansıtmıştır. Sanatı, sürekli aramak ve değişmek olarak tanımlamış, bunun da çalışmakla mümkün olacağı üzerinde durmuştur.⁵⁷ Türkiye’de ve dünyada ilk kez tüp suluboya ile fırçasız ve susuz yaptığı soyut resimlerine sergilerinde yer vermiştir.⁵⁸

Resim çağdaşlığın göstergelerinden biridir. Atatürk Döneminde Güzel Sanatlar eğitimi ve Güzel Sanatların kurumsallaşması yönünde büyük atılımlar gerçekleştirilmiş, Cumhuriyetin kazanımları doğrultusunda resim alanında da modern eserler ortaya konmuştur. Nisa Hanım, manzara, soyut vb. resimler yapan çağdaş Türk kadın ressamlarından. Anadolu’nun değişik yerlerinde sergiler açmıştır. Özellikle Bursa’da sergi açması doğduğu ve büyüdüğü şehre verdiği önemi göstermesi açısından önemlidir. Nisa Hanım’ın açtığı resim sergileri arasında: Ankara G.S.G. Karma Sergi (1973), Ankara Suluboya Ressamları Karma Sergisi (1975), Kastamonu H.E.M. Kişisel Sergi, Ankara G.S.G Karma Sergi (1976), Ankara G.S.G Karma Sergi, Ankara Suluboya Ressamları Karma Sergisi (1978), (UFACSI) Karma Sergisi G.S.G. (1980), Silifke Kişisel Sergisi (1981), Kastamonu 100 Yıl Sergisi Kişisel (1981), (UFACSI) Karma Sergisi G.S.G., Ankara Sanat Kurumunda Kişisel Sergi (1982), Sivas’ta Kişisel Sergi (1983), Konya Ereğlisi’nde Kişisel Sergi ve 1984’te Ankara İş Sanat Galerisinde Kişisel Sergi yer almaktadır.⁵⁹

Nisa Hanım, “Biz Atatürk izinden giden nesiliz” diyerek kendi neslinin, Atatürk döneminde yapılanları, cumhuriyetin kazanımlarını gençlere yeterince aktaramadığını, gençliğe gereken önemin verilmediğini vurgulamış ve bu tutumu eleştirmiştir.⁶⁰

Oluşum Dergisi

Dergiler, milletlerin edebiyat, sanat, kültür ve düşünce hayatlarının oluşmasında ve kamuoyu oluşturulmasında önemli bir yere sahiptirler. Yazar, şair, sanatçı gibi yetenekler eserlerini dergiler aracılığı ile tanıtmışlardır. Dergiler bu

⁵⁷ Fahrünnisa Kadıbeşegil ile 14 Temmuz 2009’da yapılan görüşme;

⁵⁸ <http://www.olusumdostlari.com/resimlerinden/resim-anlayisi/> Basında resimler ile ilgili haberler kısmından yararlanılmıştır.

⁵⁹ <http://www.olusumdostlari.com/wp/wp-content/uploads/2010/04/davetiye1-2.jpg>, Erişim 30 Haziran 2023

⁶⁰ Olay, 11 Kasım 1997; <http://www.olusumdostlari.com/> Erişim 1 Temmuz 2023

yönleri ile okul görevi görmüştür. Çünkü sanatçılar, şairler, edebiyatçılar eserlerini dergilerde yayınlattıkça ustalaşırken, okuyucunun düşünce dünyasının gelişmesine de katkı sağlamışlardır.⁶¹

Nisa Hanım, çeviri ve resmin yanı sıra 1974'ten itibaren "*Oluşum*" adında Aylık Sanat ve Düşün Dergisi çıkarmaya başlamıştır. Dergide, tanınmış yazar ve şairlerin yazılarının yanında genç yeteneklere de yer verilmiştir. Oluşum dergisinin son beş sayısı, edebiyatımızda yer alan yazar ve şairleri yurt dışında tanıtmak amacıyla çıkarılmıştır. Bu sayılarda yer alan bazı yazı ve şiirler altı farklı dile çevrilmiştir. Dergi, yurt dışında üniversitelerdeki Türkoloji bölümlerine ve öğretim görevlilerine gönderilmiştir.⁶²

Nisa Hanım 1960'lardan itibaren evinde toplantılar düzenlemiş, dönemin önde gelen edebiyatçıları evinde ağırlamıştır. Sonradan bu toplantılara genç yetenekleri davet etmiş, evi adeta bir edebiyat salonuna dönmüştür. Genelde cuma ve cumartesi günleri, günümüzün önde gelen bazı yazar ve şairleri, Kadıbeşegil'in evinde toplanmıştır. Bu toplantılardaki konuşmalarda adeta beyin fırtınası yapılmaktadır. Görüşmelerimizde bu toplantılarda yapılan ikramların, bizzat Nisa Hanım tarafından hazırlandığını öğrendik. Nisa Hanım misafir ağırlamaktan duyduğu mutluluğu ve hazırlık aşamasında çok emek harcadığını belirtmiş ve toplantıları şu şekilde anlatmıştır: "*Her hafta yapılan bu toplantılarda dönemin edebiyat dergileri incelenir, eleştiri yazıları hazırlanır ve çeşitli dergilere gönderilirdi. Büyük tartışmalara şiirler eşlik ederdi. Biri bir dize söyler, diğeri devam ederdi. Masada döner dururdu o şiir. Yetenekli arkadaşlar da yazar ve şairlerle tanışmak için o toplantılara katılırdı. Senede bir gün büyük toplantı yapardık ki, ona kültür ataşeleri dahi katılırdı*"⁶³. Kültür Ataşelerinin katıldığı davetlere gelen sanatçı, şair, yazar ve edebiyatçıların, bu sayede yurt dışına açılma imkânı bulduklarını vurgulamıştır.⁶⁴

Dergi çıkarma fikri de Fahrünnisa Hanım'ın ev sahipliğini yaptığı toplantıların birinde ortaya atılmıştır. Arkadaşları, Nisa Hanım'ın derginin başına geçmesini istemiştir. Dolayısıyla Nisa Hanım, arkadaşlarının teşviki ve yardım sözleri ile dergiciliğe başlamıştır. Dergi çıkarılmasını: "*O yıllarda Ankara'da dostlarla evlerde toplanıp, geç saatlere kadar edebiyat ve sanat üzerine konuşurduk. Arkadaşlar bir dergi çıkaralım dediler. Hepsi memur, dergiye üstlenmek bana kaldı. Ben de bir dergi nasıl çıkarılır hiç bilmiyorum. Biz yardım ederiz dediler. Ben bu işin maliyeti*

⁶¹ Mustafa Özdemir, "Osmanlı'dan Günümüze Dergiler ve Dergicilik, **Akra Kültür Sanat ve Edebiyat Dergisi**, Sayı:1, Ağustos 2013, s.9 <https://dergipark.org.tr/tr/download/issue-full-file/29987>, Erişim 1 Temmuz 2023

⁶² **Yabancı Kalemlerden Seçkiler**, Özgeçmiş kısmında yer almaktadır.

⁶³ Şan, Deniz Çaba, "Tam Bir Cumhuriyet Kadını Nisa Kadıbeşegil", **İzmir Life**, Yıl:6, Sayı:61, Eylül 2006, İzmir, s.118; Fahrünnisa Kadıbeşegil ile 30 Haziran 2009'da yapılan görüşme,

⁶⁴ Fahrünnisa Kadıbeşegil ile 3 Eylül 2009'da yapılan görüşme,

nedir, kaç patlar hiçbir fikrim yok. Vakıflar Bankasındaki arkadaşımız Ersen Dolunay iki bankadan reklam alırız dedi. Derginin iznini aldık, yazıları topladık”⁶⁵ diye anlatmıştır.

Fahrünnisa Hanım Oluşum dergisini çıkarmak için hazırlıklar yaparken, 1973 yılında Abbas Sayar’ın Türk Dil Kurumundaki Ödül törenine katılmıştır.⁶⁶ Törende Cemal Süreya ile tanışmış, dergi çıkaracağını, dergiyi O’na da göndereceğini ve görüşlerini almak istediğini söylemiş, Cemal Süreya da olumlu cevap vermiştir. Abbas Sayar için bir gün sonra da Mülkiyeliler Lokalinde davet verilmiştir. Cemal Süreya, dergiye başyazı yazacağını ve gönderilen şiirleri seçeceğini söyleyince Fahrünnisa Hanım çok sevinmiştir.⁶⁷ Cemal Süreya İstanbul’a tayin olana kadar dergi ile yakından ilgilenmiştir. Fahrünnisa Hanım dergiye haftada üç yüz şiir ve yazının geldiğini, hepsini tek tek okuyup değerlendirdiğini son sözün Cemal Süreya’da olduğunu belirtmiştir. Fahrünnisa Hanım, “*Cemal Süreya maliye müfettişi olduğundan işleri çoktu, bütün yazılara bakamazdı*” diyerek dergicilik konusunda Cemal Süreya’dan pek çok şey öğrendiğini anlatmıştır.⁶⁸

Derginin ilk sayısı için yazılar toplanmış ancak derginin sayfa düzeni konusunda bir sıkıntı ortaya çıkmıştır. Nisa Hanım yayıncılık konusunu bilmediğinden, kimlerden yardım alabileceğini Cemal Süreya’ya danışmıştır. Cemal Süreya da bu iş için Ali Püsküllüoğlu’nu tavsiye etmiştir. Derginin ilk sayısının mizanpajı Ali Püsküllüoğlu’na aittir. Sonraki sayıların sayfa düzenlenmesi için ücret talep edilmiş, maliyet yüksek olunca bu işe Nisa Hanım el atmıştır. Zamanla mizanpajı öğrenmiş ve derginin diğer sayılarındaki yazı seçimlerini ve sayfa düzenlenmesini kendisi yapmıştır. Dergi ile ilgili arkadaşlarından arada bir yardım olsa da işin büyük bir kısmını kendisi üstlenmiştir.⁶⁹

Oluşum kelimesi oluşmaktan gelmekte, oluşma işi, teşekkür, teşkil anlamında oluşmayı, gelişmeyi ifade etmektedir.⁷⁰ Nisa Hanım bu nedenle derginin adını Oluşum koymak istemiştir. İlk yazıları toplamış ve Cemal Süreya’nın yanına gitmiştir. Cemal Süreya kendisine “*arkadaşlarının yazı ve şiirlerini koymazsak darılır mısın?*” diye sorunca arkadaşlarıyla görüşüğünü, tanıdıklara iltimas geçmeyeceklerine dair karar aldıklarını ifade etmiştir. Dolayısıyla dergiye iyi şiir ve

⁶⁵ Şükran Yücel, “Edebiyatımızda Bir Dergicilik Serüveni: Oluşum” yazısından, <https://www.olusumdoslari.com>, Erişim 1 Temmuz 2023

⁶⁶ Abbas Sayar (1923-1999), 1973’te Çelo adında romanı ile Türk Dil Kurumu Roman ödülünü almıştır.

⁶⁷ Önsözde anlatmıştır. Bkz. Haz.: Nisa Kadıbeşegil, **Oluşum’da Cemal Süreya**, Oluşum Yay., 1992

⁶⁸ Yücel, a.g.y. <https://www.olusumdoslari.com>, Erişim 1 Temmuz 2023; Kadıbeşegil, **Oluşum’da Cemal Süreya**, 1992

⁶⁹ Fahrünnisa Kadıbeşegil ile 30 Haziran 2009’da yapılan görüşme,

⁷⁰ <https://sozluk.gov.tr>; kelime olarak ikinci anlamı ise isim, gök bilimi ve jeolojide katman, kütle, gök cismi vb.nin biçimlenme süreci anlamlarına gelmektedir.

yazılar seçtiklerini, gençleri teşvik ettiklerini, eş dost diye bir ayrımcılık gözetmediklerini söylemiştir. Daha sonraki yıllarda dergi ile ilgili kendisine sorulan sorulara da buna benzer cevaplar vermiştir.⁷¹ Nisa Hanım, arkadaşlarının çıkarılacak derginin “*Atılım*” adı ile yayınlanmasını istediklerini belirtmiş, ancak Cemal Süreya’nın önerisiyle derginin adı değiştirilmiştir⁷². Şöyle ki; Cemal Süreya, o sırada Demokrat Gazetesinde “*Atılım*” başlığı ile yayımlanan politik bir yazıyı göstermiş, dergi adını baştan değiştirmezlerse sonradan bunun çok zor olacağını söylemiştir. Bunun üzerine Nisa Hanım “*Oluşum*” adını teklif etmiş ve derginin adı böylece ‘*Oluşum*’ olmuştur. Nisa Hanım oluşmayı, gelişmeyi ifade ettiği için derginin adının *Oluşum*⁷³ olmasını istemiştir. Cemal Süreya da bu ismi beğenmiş, Nisa Hanım’ın isteği de böylece gerçekleşmiştir.⁷⁴

Oluşum Aylık Sanat ve Düşün Dergisi “okul dergi” özelliğini taşımıştır. Sonradan yazı, şiir, öykü vb. ile tanıdığımız birçok sanatçı, bu dergide yazılarını yayınlamak için edebiyat ve sanat dünyasında yer almaya başlamıştır.⁷⁵ *Oluşum* dergisi edebiyat dünyasını hareketlendirmiştir.

Talip Apaydın *Oluşum* dergisinin iç kapağında “*Dergi İçin Düşündükleri*” kısmında şunları yazmıştır:⁷⁶

“Doğada oluşum sessizdir. Tohum usulca deler toprağı. Tomurcuk sessizce çiçek açar. Yapraklar otlar bir yağmur sonu yeşerir. Meyveler kendiliğinden olgunlaşır., kimse farkına varmadan. Böyle mi yorumladı Fahrünnisa Oluşum’u? Belki değil ama ne kadar yakışıyor kişiliğine. Sessizce oluşturuyor şiiri, öyküyü sanatı. Yumuşak ama kararlı. Uyumlu ama dirençli...Yaşı ilerledikçe saygınlığı artacak. Daha çok başarılar Oluşum’a.”

Şükran Yücel, Fahrünnisa Hanımla yaptığı görüşmede, genç yazarların yazılarına yer vermek için Fahrünnisa Hanım’ın yazarlığını arka plana attığını belirtmiştir.⁷⁷

⁷¹ “Söyleşi: Hayal Dergisi Nisa KADİBEŞEGİL ile *Oluşum* Dergisini konuştuk” başlığı altında yayımlanmıştır. Bunun için, <http://www.olusumdostlari.com/olusum/hayal-dergisi/soylesi-hayal-dergisi/>, Erişim 1 Temmuz 2023

⁷² Şan, Deniz Çaba, **a.g.m.**, s.118

⁷³ *Oluşum* is. 1. Oluşmak işi, teşekkül, teşkil. 2. *Jeol.* ve *astr.* (katman, kütle, gök, cisim vb. için) biçimlenme süreci; *Oluşmak* (nsz) Belli bir varlık kazanmak, ortaya çıkmak, meydana gelmek, teşekkül etmek, tekevvün etmek. **Türkçe Sözlük**, C.II (K-Z), TDK, Ankara, 1998, s.1683-1684

⁷⁴ Fahrünnisa Kadıbeşegil ile 30 Haziran 2009’da yapılan görüşme,

⁷⁵ Fahrünnisa Kadıbeşegil ile 3 Eylül 2009’da yapılan görüşme,

⁷⁶ Talip Apaydın, “*Dergi İçin Düşündükleri*”, ***Oluşum***, C.III, Sayı:25, Yıl:3, Mayıs 1976, Ankara

⁷⁷ Şükran Yücel, “Edebiyatımızda Bir Dergicilik Serüveni: *Oluşum*” yazısından, <https://www.olusumdostlari.com>, Erişim 1 Temmuz 2003

Oluşum Aylık Sanat ve Düşün dergisi olarak Mayıs 1974'te yayın hayatına başlamıştır. 1974'ün Mayıs ayından 1984'ün Kasım ayına kadar toplam yüz elli sayı yayınlanmıştır. Derginin son sayısı hariç diğer bütün sayıları Ankara'da yayınlanmıştır. 1989'da yaz döneminde yayınlanan son sayı İzmir'de basılmıştır. Dergi, yayımlandığı süre içerisinde birbirinden kopmaya başlayan edebiyat ortamını birbirine yakınlaştırmayı, kalem erbabının birbirine destek olmasını amaçlamış ve edebiyat dergisi nasıl olmalıdır? sorusuna sürekli cevap aramıştır.⁷⁸ Derginin ilk sayısında "Edebiyat Sevğisi" başlığı altında yer alan bir yazıda, derginin birbirinden uzaklaşan edebiyatçıları bir araya getirme amacı olduğu üzerinde durulmuştur.⁷⁹

Oluşum dergisinin ilk sayısında, dördüncü sayfanın sol dip köşesinde: "Oluşum, Aylık Sanat ve Düşün Dergisi, Yıl:1, Sayı:1, Mayıs 1974, Sahibi ve sorumlu müdürü: Fahrünnisa Kadıbeşegil, Yönetim yeri: Bağış Sokak 35/5 Küçükesat-Ankara, Yazıların, şiirlerin ve resimlerin fikir ve siyasal sorumluluğu yazarlarına aittir. Abone: yillığı 25 lira, sayısı, 2,5 lira, basıldığı yer Güneş matbaacılık T.A.Ş.-Ankara" derginin künyesi bulunmaktadır.⁸⁰ Aylık Sanat ve Düşün Dergisi olarak yayınlanan derginin sahibi ve sorumlu müdürü Fahrünnisa Kadıbeşegil'dir.⁸¹ Ancak dergi kapağında Aylık Sanat Dergisi yazılırken, künyesinde Aylık Sanat ve Düşün Dergisi ifadesi bulunmaktadır.⁸² Oluşum Aylık Sanat ve Düşün Dergisi 26. sayıdan itibaren künye ile aynı adı kullanmaya başlamıştır.⁸³

Derginin ilk sayısında: İsmet Kemal Karadayı'nın "Şiir Ne? Şiir Nerede?", Z. Özger, "Ayın Öyküsü Değil", "Edebiyat Sevğisi", Vecihi Timuroğlu'nun, "İşte Ben Gidiyorum", Mustafa Balel, "Flaş Gerçekçiliği", Güney Çetin Değirmeler Köşesinde "Asım Bezirci Olayı" yer almıştır. Cahit Külebi, "Amerika", Hüseyin Atabaş, "Arkadaş", Ali Yüce, "Birikim", Halil Uysal "Gün-Su-Toprak", Andre Frenaud, "Kimin

⁷⁸ Melih Elal, "Edebiyat ve Sanatı Dert Edinen Bir Dergi Oluşum", **Hayal Dergisi**, S.30, 2009, s.96

⁷⁹ **Oluşum**, Aylık Sanat Dergisi, Sayı:1, Mayıs 1974, Ankara, s.1; Melih Elal, "Edebiyat ve Sanat Ortamını Dert Edinen Bir Dergi: 'Oluşum', **Akatalpa**, Mayıs 2004, Aylık Edebiyat Dergisi, Sayı:53, Bursa, 2004, s.2; **Hayal** dergisi ile **Akatalpa**'da aynı isimde yayınlanmış yazılardır.

⁸⁰ **Oluşum**, Aylık Sanat Dergisi, Sayı:1, Mayıs 1974, Ankara

⁸¹ Hıfzı Topuz, Oluşum dergisi için önceleri Fahrünnisa Kadıbeşegil, sonraları Cemal Süreya ve Enis Batur yönetiminde yayınlanan bir dergidir ifadesini kullanmıştır. Topuz, **a.g.e.**, s.399. Derginin başından sonuna kadar sahibi ve sorumlu işleri müdürü Fahrünnisa Kadıbeşegil'dir. Bunun için bkz. **Oluşum**, Yaz Dönemi Seçkisi, 1989 V, İzmir, s.1; Ekrem Işın Şubat 2022'deki bir röportajda Oluşum dergisi için, "Sahibi Fahrünnisa Kadıbeşegil adında emekli bir sanat severdi. Yayın yönetmeni Cemal Süreya İstanbul'daki Darphane'nin başına tayin olunca yerine Enis geçti. Bizim takım da orada yazmaya başladı" bu ifadeleri kullanmış olsa da derginin sahibi ve yayın yönetmeni Fahrünnisa Kadıbeşegil'dir. <https://www.nadirkitap.com/ekrem-isin-roportaji-blog61.html> Erişim 30 Haziran 2023

⁸² **Oluşum** Aylık Sanat Dergisi, Sayı:1, Mayıs 1974, Ankara, s.4

⁸³ **Oluşum** Aylık Sanat ve Düşün Dergisi, Yıl: 3, Sayı:26, Haziran 1976, Ankara, s.1-4

Nesi Var (Türkçesi: Kemal Özbayrı)" dergide yayımlanan şiirlerdir. Derginin Ayaküstü köşesinde de Ali Püsküllüoğlu ile yapılan bir görüşme vardır.⁸⁴

Derginin takip eden sayılarında dağıtım yerleri de belirtilmiştir. Ankara'da: Kültür, Zafer Çarşısı, Toplum, Bayraktar, İlhan, Yaprak vb. kitapçılar, İstanbul: Kadıköy İskeleleri, Çağaoğlu Meydanı, Elif, Akademi, Cumalı, Dergâh ve İzmir'de: Aydın, Dost, Bursa'da: Özşen Kitabevleri'dir.⁸⁵ Dergi dağıtıma verilmemiş, Nisa Hanım bu işle de bizzat ilgilenmiştir.

Oluşum Dergisi'nin ilk üç sayısı 28x40 cm ebatlarında büyük boy olarak çıkmıştır. Dergi dört sayfa ve aylık olarak yayınlanmaktadır. Üçüncü sayıda yer alan "Özel Eki" kısmında dört sayıda bir derginin, bir yaprağını Plastik Sanatlara ayıracağı okuyuculara duyurulmuştur. Bu sayıda Birleşmiş Kadınlar Sanat ve Kültür Derneği'nin Türkiye'deki şubesini kuran Sühendan H. Fırat, Hamiye Çolakoğlu, Nisa Kadıbeşgil ve Mebruke Arel ve diğer üyelerinin bazılarının kısa biyografilerine yer verilmiştir.⁸⁶ Ancak yazılanlar arasında Nisa Hanım'ın biyografisine rastlanmamıştır.

Derginin 1977 yılında Ekim/Kasım sayıları, 42 ve 43. sayılar birlikte yayınlanmış ve derginin boyutu 18,5x26,5cm olarak değiştirilmiştir. Dergi iki sütun halinde çıkmış, yazılar uzun olduğundan sütun sayısı 3'e çıkarılmıştır. Yine 42-43. sayıdan başlayarak, derginin sayı numarası da değişmiş, numaralama 1'den başlamıştır.⁸⁷ Derginin yeni sayı numarası ile eski sayı numarası yan yana yazılmıştır. Örneğin, Sayı:1/42-43 gibi. 42-43. sayılardan başlayarak, derginin kapağında imzasız yazılar da yer almaya başlamıştır. Bu yazılarda, 70'li yılların yazın sorunları, edebiyat dergilerinin tirajı, gazetelerde yer alan tefrika romanların yerini giderek çizgi romanlara bırakması ve öyküyü tehdit etmesi, basında edebiyatın yerinin gün geçtikçe azalması ve kitlelere ulaşamaması gibi konulara vurgu yapılmıştır.

Dergi, kapaksız ve otuz iki sayfa olarak yayımlanmaya devam etmiş, derginin özel sayı ya da içeriklerin fazla olması nedeniyle sayfa sayısı zamanla artmıştır. Cemal Süreya, derginin başyazılarını imzasız olarak yazmış, okuyucular bu yazıların Süreya'ya ait olduğunu sonraki zamanlarda öğrenmiştir. Dergi iç sayfalarında siyah-beyaz reklam almıştır. Oluşum Dergisinde, Türkiye Öğretmenler Bankası, Ziraat Bankası, Türkiye Emlak Kredi Bankası, Türkiye Vakıflar

⁸⁴ **Oluşum** Aylık Sanat Dergisi, Sayı:1, Mayıs 1974, Ankara

⁸⁵ **Oluşum** Aylık Sanat ve Düşün Dergisi, Yıl:8, Sayı:37/38 Kasım 1980, Ankara, s.2

⁸⁶ **Oluşum** Aylık Sanat Dergisi, Yıl:1, Sayı:3-4, Temmuz-Ağustos 1974, Ankara.

⁸⁷ **Oluşum** Aylık Sanat ve Düşün Dergisi, Yıl:4, Sayı:1/42-43, Ekim-Kasım 1977, Ankara.

Bankası, Akbank, Türkiye İş Bankası, Türkiye Halk Bankası ve farklı bankaların ya da kurumların reklamları yayımlanmıştır.

Oluşum Dergisi yayımlandığı süre içinde dört ayrı dönem geçirmiştir. Birinci dönem; 1-37. sayılardan oluşmakta ve şiir, öykü ve edebiyat yazılarını kapsamaktadır. 38-49. sayılar derginin ikinci dönemini oluşturmaktadır. Bu sayılarda Cemal Süreya'nın ağırlığı hissedilmektedir⁸⁸. Her sayının son sayfalarında Cemal Süreya'nın bir şiiri yayımlanmıştır.

56. sayının *Ne Var Ne Yok* bölümünde, " *Oluşum çevresinin bir özlemi var: Cemal Süreya, bakalım ne zaman bizlere "üvey evlat" gibi davranmaktan cayacak. İlk ve son sayfalar onu bekliyor çünkü*" denilerek derginin ilk sayfalarındaki imzasız yazıların Cemal Süreya ait olduğu açıklanmıştır.⁸⁹ Cemal Süreya, *Politika* gazetesinde yazmaya başladığından Oluşum'dan ayrılmıştır.⁹⁰

Derginin üçüncü dönemi 50-95. sayılardan oluşmaktadır. Bu sayılarda Cemal Süreya'nın yanında, 38. sayıdan itibaren dergide yazı yazmaya başlayan Enis Batur'un da ağırlığı hissedilmeye başlanmıştır. Başyazıları 50. sayıdan başlayarak imzalı bir şekilde Enis Batur yazmıştır. Batur, yazılarında, edebiyatın siyasetin üstünde olması gerektiğini vurgulamış, dönemin siyasi ayrılıklarının edebiyatı olumsuz yönde etkilediği üzerinde durmuştur.

96. ve 150. Sayılar derginin dördüncü dönemini oluşturmaktadır. Bu sayılarda akademisyenlerin ağırlıkta olduğu dikkati çekmektedir. Prof. Dr. Olcay Önertoy, Gertrude Durusoy, Yrd. Doç. Dr. Lale Demirtürk, Dr. Yahya Kanbolat çevirileri ile dergide çalışmaları olan akademisyenlerdendir. Bunların dışında Orhan Kemal, Behçet Necatigil, Cahit Sıtkı'nın eserlerinden örneklere yer verilmiştir. Türkçe'ye çevrilen şiirler orjinal halleriyle birlikte dergide yayımlanırken, Nisa Hanım'ın Ba Jin'den "Mona Lisa" çevirisi de basılmıştır.⁹¹

Oluşum, yayın hayatı boyunca özelliği olan sayılarının yanında, özel sayılar da çıkarmıştır. Derginin 29, 52-53, 76-77. sayıları "*Öykü Sayısı*" olarak çıkmış ve ağırlıklı olarak öykülere yayımlanmıştır. Derginin diğer sayılarında da en az bir öyküye yer verilmiştir. Öykü yazarlar arasında; Kemal Bekir, Nazlı Eray, İnci Aral, Selçuk Baran, Pınar Kür, Buket Uzuner, Fakir Baykurt, Talip Apaydın gibi değerli kalemler bulunmaktadır.

⁸⁸ Elal, *a.g.m.*, s.2

⁸⁹ *Oluşum* Aylık Sanat ve Düşün Dergisi, Yıl:4, Sayı:14/56, Aralık 1978, Ankara, s.55

⁹⁰ Elal, *a.g.m.*, s.2

⁹¹ *Oluşum* Aylık Sanat ve Düşün Dergisi, Yaz Dönemi Seçkisi, 1989 V, Ankara, s.65-66

Derginin 46/47. Sayıları *Şiir Özel Sayısı* olarak yayımlanmıştır. Bu sayıda Enis Batur 'Şiir ve Ötesöz', Cüneyt Ayral 'İlhan Berk'le Cehennem İlişkileri Üzerine Söyleşi', Turgay Gönenç, Yılmaz Gruda, Tahsin Seraç, Nuran Hariri, Mehmet Taner, Bilgin Adalı, Şahin Yenişehirlioğlu, Lale Müldür, Nilgün Tecimer ve birçok şairin şiirleri yer almıştır. Ayrıca Çeviri Şiirler Özel Bölümünde Henry Vaughan'dan, Miroslav Florian'den, Herman Hesse, Octavio Paz başta olmak üzere Macar, Çek, Avusturya, Bulgar şiirlerinden çeviriler bulunmaktadır.⁹²

Oluşum'un 64-65, 88-89. sayıları ise "*Şiir Özel Sayısı*"dır. 82 ve 85. sayılar, "*Frankfurt Okulu Özel Sayısı*" ve "*Frankfurt Estetik Özel Sayısı II*" olarak yayımlanmış, bu konular kapsamlı bir biçimde ilk defa ele alınmış ve sözü edilen sayılarda önemli yazılar yayımlanmıştır. Frankfurt Okulu Özel sayısı, mayıs ayında yayınlanan eleştiri özel sayısı ile birbirini tamamlamıştır. Sartre, Williams, Jameson, Kristeva, Benjamin, Goldmann, Steiner dışında başka eleştirmenlerin metinlerinden de çeviriler yapılmıştır. Bunların yanında yerli araştırmacıların çalışmaları da birlikte yayımlanmıştır.⁹³

Derginin 62. sayısından itibaren her sayısında çeviri şiirlere yer verildiği görülmektedir. Çeviri şiirler, 64. ve 65. sayılardan başlayarak derginin arka kapığında yayımlanmıştır. Ayrıca derginin ilk sayfasında bulunan başyazıların kaldırıldığı dikkat çekmektedir. Oluşum dergisindeki içerik değişikliği 68. sayıda okuyucuya duyurulmuştur. Derginin 69. sayısında "*Dağar*" adında yeni bir bölüm açılmıştır. Dağar bölümünde yazarların daha önce başka yerlerde yayımlanmamış yazılarına yer verilmiştir. Dağar'da Nedim Gürsel, Mehmet Taner, Oğuz Demiralp, Enis Batur gibi yazarların yazıları yer almıştır. 87. sayıdan sonra bu bölüm sessizce ortadan kalkmıştır.⁹⁴

Bunların dışında derginin 97. sayısı "*Mektup Özel Sayısı*"na, 105. sayı da "*Çağdaş Roman Özel Sayısı*"na ayrılmıştır.

Oluşum'da Cemal Süreya, Enis Batur, Cahit Külebi, Ali Püsküllüoğlu, Ahmet İnam, Bertan Onaran, Sevda Şener, Bedrettin Cömert, Selim İleri, İlhan Berk, Ahmet Oktay edebiyattan, tiyatroya, resimden heykele uzanan çeşitli yazılarıyla yer almışlardır. Veysel Çolak, Mümtaz Tuzcu, Metin Güven, Süreyya Berfe, Metin

⁹² **Oluşum** Aylık Sanat ve Düşün Dergisi, Şiir Özel Sayısı, Yıl:8, Sayı: 46/47, Ağustos-Eylül 1981, Ankara.

⁹³ **Oluşum** Aylık Sanat ve Düşün Dergisi, Frankfurt Estetik:I, Tıpkı Basım, Yıl:12, Sayı:88/130, Şubat 1985, Ankara, s.2

⁹⁴ **Oluşum** Aylık Sanat ve Düşün Dergisi, Yıl:8, Sayı:45/87, Temmuz 1981, Ankara, s.2; Elal, a.g.m., s.2

Altıok gibi şairlerin şiirlerine sıkça yer verilmiştir. Oluşum Dergisinde bazı edebiyatçılar, iyi şiirlerin yanı sıra bazen kötü şiirlerin yayınlanmasını eleştirmişlerdir.⁹⁵

Hüseyin Atabaş dergide kısa süreliğine yayın yönetmenliği yapmıştır. Derginin 72. sayısından itibaren Nisa Kadıbeşegil, Füsun Akatlı (Altıok), Enis Batur, Selim İleri, Oğuz Demiralp'ten oluşan seçici bir kurul oluşturmuştur.⁹⁶ Kapak düzeni Nezih Danyal tarafından yapılmaktadır. Derginin bütün yükü yine de Nisa Hanım'ın üzerindedir.⁹⁷

Enis Batur, dergide yayınlanan bir yazısında "...*Oluşum gibi nice dergi de bir süre sonra sahiplenecek insanlar olmadığı için, göçebe olduğumuz için göçecek, o dergi yerine yeni bir dergi çıkarırım dediğimiz için, bir yerde yayımına son vermek durumunda kalacak*" diyerek derginin kapanacağı sinyalini, okuyucularına önceden vermiştir.

12 Eylül 1980'den sonra Oluşum dergisi bir değişim geçirmiştir. Dergideki yazıların Basın Ahlak Yasasına uygun olduğu belirtilmeye başlanmıştır.⁹⁸ Ayrıca seçici kurulda yer alan Oğuz Demiralp Almanya'ya, Enis Batur da askere gitmiştir. Füsun Akatlı dergiden ayrılırken, Ertuğrul Özkök dergiye katılmıştır. 94. sayıda yayın kurulu genişlemiş; Ünsal Oskay, İsmail Ertürk, Oruç Aruoba yayın kuruluna dâhil edilmiştir.⁹⁹ Ancak bu durum eleştiri konusu olmuş ve 96. sayıdan itibaren yayın kurulu kaldırılmıştır.¹⁰⁰

Oluşum dergisi incelendiğinde bazı haberlere zaman zaman yer verildiği görülmektedir. Örneğin, derginin birinci yılı nedeniyle 3 Mayıs 1975 tarihinde 18-20 saatleri arasında Nisa Hanım'ın Bağış Sokak No:35/5'te Küçükesat -Ankara'daki evinde "Dostlarla Buluşalım" ifadesiyle bir toplantı yapılacağı duyurulmuştur.¹⁰¹

Derginin ikinci yılını tamamlamasından sonra da dergide emeği geçenlere, yazı, öykü, şiir, deneme ve eleştirilerle katkıda bulunan yazarlara teşekkür edilmiş ve çalışmaların devamı talep edilmiştir. Nisa Hanım telefon numarasının değiştiğini de okuyuculara ya da ilgilenenlere bu köşeden duyurmuştur.¹⁰²

Nisa Hanım tarafından dergide "Okurlarımıza Sorduk" başlığı altında bir bölüm hazırlanmıştır. Bu bölümde okuyuculara üç soru sorulmuştur. Bunlar: "1-

⁹⁵ Elal, a.g.m., s.2

⁹⁶ **Oluşum** Aylık Sanat ve Düşün Dergisi, Yıl:7 Sayı:30/72, Nisan 1980, Ankara, s.2

⁹⁷ Fahrünnisa Kadıbeşegil ile 3 Eylül 2009'da yapılan görüşme,

⁹⁸ **Oluşum** Aylık Sanat ve Düşün Dergisi, Yıl:8 Sayı:39/81, Ocak 1981, Ankara, s.2

⁹⁹ **Oluşum** Aylık Sanat ve Düşün Dergisi, Yıl:9 Sayı:52/94, Şubat 1982, Ankara, s.2

¹⁰⁰ **Oluşum** Aylık Sanat ve Düşün Dergisi, Yıl:9 Sayı:54/96, Nisan 1982, Ankara, s.2

¹⁰¹ **Oluşum** Aylık Sanat ve Düşün Dergisi, Yıl:1, Sayı:12, Nisan 1975, Ankara, s.2

¹⁰² **Oluşum** Aylık Sanat ve Düşün Dergisi, Yıl:2, Sayı:24, Nisan 1976, Ankara, s.1

Günümüzde yayımlanan sanat ve düşün dergilerinin işlevi ne olmalıdır? Bu dergiler böyle bir işlevi gereğince yerine getirebiliyorlar mı? 2- Dergilerin bu görevi yerine getirmeleri konusunda ne düşünüyorsunuz? 3- Ekonomik olanaksızlar nedeniyle birçok sanat dergisi kapanmak zorunda kalıyor. Buna karşın devlete düşen bir yükümlülük yok mudur?"¹⁰³ şeklindedir. Okurlardan gelen cevaplara da bu bölümde yer verilmiştir. Bunların dışında dergide zaman zaman farklı köşeler oluşturulmuştur. Nisa Hanım, belirli aralıklarla "Hadi toplanalım" şeklinde duyurular yaparak, dostlarını evine davet etmiş, onlarla toplantılar yapmıştır. Dergideki duyurular dönemin iletişim şeklini göstermesi açısından da önemlidir.

Cemal Süreya İstanbul'da Darphane'deki görevine tayin olduktan sonra da ara ara Oluşum dergisine yazı yazmıştır. Bu dönemde Nisa Hanım'a Enis Batur, Füsün Akatlı, Şahin Yenişehirli yazıları ile destek olmaya devam etmiştir. Selim İleri de ara ara yazı ve şiirleri ile dergiye katkıda bulunmuştur.

Dergi 1983'ten sonra maddi sıkıntılar içerisine girmiştir. 1986 yılında maddi sıkıntılar daha da artmış, ancak okuyucuların isteği üzerine dergi bir süre daha yayın hayatına devam etmiştir. Nisa Hanım, derginin yayın kadrosunun çok iyi olduğunu ancak maddi açıdan destek görmediklerinden yayın hayatına son vermek zorunda kaldıklarını anlatmıştır.¹⁰⁴

Nisa Hanım, dergi kapatılmadan kısa bir süre önce dergiye yeni bir düzen vermiştir. Olcay Ömertoy, Yıldız Ecevit, Gürsel Aytaç, Gertrude Durusoy, Nuri Pülümür başta olmak üzere üniversiteden arkadaşları ile görüşerek yazıları, Almanca, Fransızca, İspanyolca, İngilizce ve İtalyanca dillerine çevirtmiştir. Türkçe tanıtım yazıları, öykü, şiir ve hikâyeler, sözü edilen kişiler tarafından farklı dillere çevrilmiştir. 1987 yazında şiirle başlayan çevirilere, ilerleyen sayılarda yenileri de eklenmiştir. Çıkarılan bu dergiler yurt dışındaki üniversitelere ve Türkoloji bölümlerine gönderilmiştir. Nisa Hanım derginin yeni düzenlenmiş şeklini beş sayı devam ettirebilmiş, 1989 yılında Oluşum dergisini kapatmıştır.¹⁰⁵

Derginin son 5 sayısı 16x24cm boyutunda, genelde tek sütun ve 1. hamur olarak basılmıştır. Oluşum Dergisi yeni şekliyle yayın hayatına başlarken, okuyucularına 'Yeniden' bölümünde amacını şöyle açıklamıştır: "...Yeni biçimimiz ve içeriğimizle ilgili bir şeyler yazmalı mıydık? Neler yapmak istediğimizi söylemeli miydik?.. Bu soruları kendi kendimize sorup durduk ama yanıt vermek gereğini hiç duymadık. Nedeni şu: Dergimiz 'Oluşum' okuyucusunun yabancı değil. Boyutları, yayın süresi değişse bile on üç yıldır okur karşısındaydı. Yazarıyla, okuruyla bir okul gibiydi....Büyük

¹⁰³ Oluşum Aylık Sanat ve Düşün Dergisi, Cilt:2, 1975-1976, Ankara, s.2

¹⁰⁴ Fahrünnisa Kadıbeşegil ile 3 Eylül 2009'da yapılan görüşme,

¹⁰⁵ Fahrünnisa Kadıbeşegil ile 3 Eylül 2009'da yapılan görüşme,

<http://www.olusumdostlari.com/kimdir/kendi-notlarindan/> Erişim 30 Haziran 2023

*savlardan uzak, belli bir ortamda yapılabilenin en iyisini yapmaya çalışan "Oluşum" gene aynı doğrultuda olacak. Geçici değil, kalıcı olmaya çalışacak. Sonuçta biz şöyle diyoruz: Doğduk, çocuktuk, büyüydük. Bu yaşam çizgisinde gene beraber olmanın mutluluğunu yaşıyoruz"*¹⁰⁶.

Derginin son beş sayısında, Türk edebiyatçılarının yurt dışında tanıtılması amacıyla, bazı yazı ve şiirler, İngilizce, Almanca, Fransızca, İspanyolca, Hollandaca ve İtalyancaya çevrilmiştir. Çevirilerde dilbilimcilerden yardım alınmış, yazı ve şiirlerin, çevirmenlerin adlarıyla birlikte basılmasına özen gösterilmiştir. 1986'da tek özel bir sayı yayımlanmıştır. Bu sayı; "Atatürk İlkeleri Doğrultusunda Gençliğe Nasıl Çağdaş Bir Eğitim Verebiliriz Konulu Yarışma Sonuçları" adını taşımaktadır. Oluşum Dergisi 1985'in Gençlik Yılı olması nedeniyle bir yarışma düzenlemiş, kazananların yazılarını bu sayıda yayımlamıştır. Bunu 1987 yaz ve kış dönemi, 1988 yaz ve kış dönemi ve 1989'da yayımlanan yaz dönemi sayıları takip etmiştir. Yılda iki defa yayınlanan Oluşum Dergisi, maddi sıkıntılar, Nisa Hanım'ın rahatsızlanması gibi nedenlerle veda sayısı hazırlanamadan yayın hayatına son vermiştir.

Nisa Hanım, derginin kapanmasından sonra dostları tarafından aranmasına kırılmış, çok güzel toplantılar yaptıklarını, sanat çevresindeki sohbetlere duyduğu özlemi dile getirmiştir.¹⁰⁷

Özcan Yalım bir yazısında Oluşum dergisiyle ilgili olarak şunları söylemiştir: "Oluşum yalnız uzun yıllar yayımlanan bir dergi olarak kalmadı, aynı zamanda dostça söyleşilerin, güzel türkülerin süslediği akşam yemekleriyle de belleğimize yerleşti".¹⁰⁸

Sonuç

Nisa Kadıbeşgil 1926 yılında Bursa'da doğmuş, ilköğretimini Bursa İvaz Paşa İlkokulunda, ortaöğretimini Bursa Kız Lisesi ve İstanbul Erenköy Kız Lisesinde tamamlamıştır. Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi'nin İngiliz Dili ve Edebiyatı Bölümü ile Tiyatro Bölümlerinden mezun olmuştur.

Kadıbeşgil, oyun çevirmenliği, ressamlık ve dergicilik alanlarındaki çalışmalarını eş zamanlı olarak sürdürmüş, bu alanlardaki çalışmaları, kendisini geliştirmesine katkı sağlamıştır. Birçok tiyatro oyununu Türkçe'ye kazandırmış,

¹⁰⁶ **Oluşum** Aylık Sanat ve Düşün Dergisi, 1987 Yaz Dönemi, Ankara, s.2

¹⁰⁷ Fahrünnisa Kadıbeşgil ile 3 Eylül 2009'da yapılan görüşme,

¹⁰⁸ Özcan Yalım, "Oluşum'dan Birkaç Anı", <https://www.olusumdostlari.com/olusum/hayal-dergisi/olusumdan-birkac-ani/> Erişim 30 Haziran 2023

çevirdiği oyunların bazıları Bursa Ankara ve İzmir Devlet Tiyatroları ile özel tiyatrolarda sahnelenmiştir. Tiyatro çevirilerini yaparken oyunları orijinal metinleri ile karşılaştırmış, bu da çevirilerinin zenginliğini arttırmıştır.

Türkiye'nin yakın tarihinde birçok olaya tanıklık eden Nisa Hanım, Cumhuriyetin ilk yıllarında dönemine göre iyi bir eğitim alarak yetişmiş, ender Türk kadınlarından biridir. Atatürk'ün hedeflediği Çağdaş Türk Kadınına iyi bir örnektir. Atatürk dönemi çocuğu olarak zorluklara göğüs germiş, hayallerini gerçekleştirmeye çalışmıştır.¹⁰⁹ Halkevi'nde başladığı resim eğitimini sonraki zamanlarda sürdürmüş, lise yıllarında ata binme, tenis, kriket gibi sporlarla uğraşmış, şiir, roman, öykü, tiyatro gibi değişik türlerde birçok eseri Türkçe'ye çevirmiştir. Elazığ, Malatya, Çorum, Kastamonu, Urfa, Kahramanmaraş başta olmak üzere Anadolu'nun birçok şehrinde resim sergisi açmış, halka resim sergisi gezme alışkanlığını kazandırmayı ve resim kültürünü Anadolu'ya yaymayı amaçlamıştır. Merkezi Vichy'de (Fransa'da) bulunan Birleşmiş Kadınlar Kültür ve Sanat Derneği'nin Türkiye şubesi kurucularındandır. Yurt içi ve yurt dışında birçok koleksiyonda resimleri yer almıştır. Ayrıca Türkiye Yazarlar Sendikası, Edebiyatçılar Derneği, PEN Yazarlar Derneği'nin onur üyesi, Ege Kadın Yazarlar Platformu üyesidir.

Oluşum adında Aylık Sanat ve Düşün Dergisini çıkarmıştır. Dergi çıkaran, ender kadın edebiyatçılarımızdandır. Sadece yazar olarak değil yayıncı olarak da önemli faaliyetlerde bulunmuştur. Dergi sahibi ve yayıncısı olarak edebiyat dünyasında saygın bir yer edinmiştir.

Nisa Kadıbeşegil, 83 yaşında yaşlılığın getirdiği rahatsızlıklar ve ameliyatlardan sonucu, Karşıyaka Devlet hastanesinde 9 Ekim 2009 tarihinde aramızdan ayrılmış, Bostanlı Beşikçioğlu Camiinde kılınan cenaze namazından sonra Doğançay Kabristanı'na defnedilmiştir.¹¹⁰ Ahmet ve Salim Kadıbeşegil adlarında iki oğlu ve üç torunu vardır.

Nisa Hanım'ın vefatından sonra, oğulları Ahmet ve Salim Kadıbeşegil tarafından Fahrünnisa Kadıbeşegil'in anısını yaşatmak amacıyla www.olusumdostlari.com adında bir internet sitesi kurulmuştur. Böylece Aylık Sanat ve Düşün Dergisi olarak Oluşum, dijital ortama aktarılmıştır.¹¹¹ İnternet sitesinin 'Anı Defteri' kısmında, Nisa Hanım'ın dost ve arkadaşlarının duygu ve

¹⁰⁹ Salim Kadıbeşegil, 17 Eylül 2009 yapılan görüşme,

¹¹⁰ www.haberkaos.com/fahrünnisa-kadibesegil-kimdir-hayati-eserleri

¹¹¹ "Oluşum Dergisi Yıllar Sonra Dijitalde" başlığı ile haber yapılmıştır. <https://kentyasam.com/2022/10/25/olusum-dergisi-yillar-sonra-dijital-ortamda/> Erişim 30 Haziran 2023; Nedim Atilla, "Oluşum Dergisi Sonsuza Dek Yaşayacak" mobil.egedesonsoz.com'da 9 Ekim

düşüncelerini yazıp, paylaştıkları bir bölüm de bulunmaktadır.¹¹² Bu bölümde Oğuz Makal, Sancar Maruflu, Oruç Arıoba, Enis Batur, Doğan Hızlan, Zuhâl Çekçi başta olmak üzere birçok şair, yazar, dost ve sevenlerinin duygu ve düşünceleri yer almıştır.

Yaşar Aksoy, Nisa Hanım'ın vefatından sonra unutamadığı bir anısını paylaşmıştır. 1981'de fazla tanınmadığını, şiirlerinden birini Oluşum dergisine gönderdiğini söylemiştir. "Ölümü Güzel Yaşamalı" şiiri ilk defa bu dergide yayınlanmış, Yaşar Aksoy da çok mutlu olmuştur. Sonrasında Oluşum dergisini takip etmiş, ara sıra dergiye şiirler göndermiştir. Yaşar Aksoy, Nisa Hanım'ın vefatından bir hafta önce onunla ilgili bir yazı kaleme almış, Nisa Hanım da çok mutlu olmuştur. Yazıda Nisa Hanım'dan müşfik, nazık, kibar ve birikimli bir Atatürk Hanımefendisi olarak söz edilmiştir.¹¹³

Nisa Hanım vefatından sonra çeşitli etkinliklerle anılmıştır. Vefatının birinci yıldönümünde İzmir Platformu Başkanı Sancar Maruflu'nun öncülüğünde kabri başında düzenlenen törene ailesi, yazar ve ressam arkadaşları katılmıştır.¹¹⁴ İzmir Karşıyaka'da her yıl vefat yıldönümünde, Atilla İlhan büstünün bulunduğu yerde, ailesi, dostları ve sevenlerinin katılımı ile anma törenleri yapılmaktadır.¹¹⁵

Beşiktaş Belediyesi "Ustalara Saygı" etkinlikleri kapsamında Nisa Hanım için Akatlar Kültür Merkezinde 21 Aralık 2011'de bir anma programı düzenlemiştir.¹¹⁶

İzmir'de Karşıyaka Belediyesi'nin vefa günü etkinlikleri arasında Yalı Mahallesi 6501 Sokaktaki çocuk parkına Fahrünnisa Kadıbeşegil'in adı verilmiştir. Düzenlenen törende Fahrünnisa Hanım'dan ressam, şair, yazar, çevirmen ve sanat dergisi yayıncısı olarak söz edilmiş ve ismi ölümsüzleştirilmiştir.¹¹⁷

2022'deki yazısında derginin, Kadıbeşegil ailesi tarafından pdf ortamına aktarılmaya başlandığını duyurmuştur. Erişim 25 Nisan 2023

¹¹² <https://www.cumhuriyet.com.tr/haber/olusum-dergisi-dostlari-birarada-249196> , Erişim 30 Haziran 2023

¹¹³ Yaşar Aksoy, "Hayran Olduğum Kadın", **Hürriyet**, 4 Ekim 2009; <http://www.olusumdostlari.com/kimdir/hayran-oldugum-kadin/>

¹¹⁴ Erkin Usman, "Mezarlıkta Nihavent", **Yeni Asır**, 12 Ekim 2010, https://www.yeni-asir.com.tr/yazarlar/erkin_usman/2010/10/12/mezarlikta_nihavent

¹¹⁵ <https://www.salimkadibesegil.com/tr/2017/10/10/4531/> Erişim 30 Haziran 2023

¹¹⁶ <https://www.salimkadibesegil.com/tr/2011/12/09/olusum-dergisi-dostlari-fahrünnisa-kadibesegili-aniyor/> Erişim 30 Haziran 2023

¹¹⁷ "Karşıyaka'da Vefa Günü", **Milliyet**, 17 Mart 2014; <https://www.milliyet.com.tr/yerel-haberler/izmir/karsiyaka-da-vefa-gunu-10094405>

Nisa Hanım, Modern Türkiye'nin değişim, dönüşüm sürecinde yetişmiş ve yaptığı çalışmalarla dikkat çekmiştir. Atatürk döneminde dünyaya gelmiş, Cumhuriyet döneminin kazanımlarından yararlanarak kendi çabalarıyla değişim ve dönüşüme katkı sağlamıştır. Eğitimi, çalışmaları, zorluklara göğüs germesi, çevirmen, ressam ve yayıncı kimliğiyle önemli bir rol model olmuştur. Toplumda geleneksel kadın anlayışının etkili olduğu ancak değişimin de başladığı bir süreçte, kalemi, fırçası, fikirleri, yayınları ve çalışmalarıyla halkın bilinçlenmesi ve bilgilenmesi için de çabalamıştır. Çalışmaları ile halka örnek olmuş, çağdaş bir Türk kadınının yaşam öyküsü farklı yönleri ile anlatılmıştır.

Nisa Hanım'ın yaşam öyküsünden dönemin insanların hayata bakışı, yılmadan hedeflerini gerçekleştirme arzuları, yetiştirilme biçimleri gibi birçok konuda bilgi edinmek mümkündür. Örneğin, 1960'lı yıllarda emekli maaşı ile trenle İngiltere'ye gitmiş, izlemek istediği müzikalleri takip edebilmiştir. İstanbul'dan tren yoluyla başladığı seyahatlerini Avrupa'da bazı istasyonlardan aktarmalar yaparak Londra'ya kadar devam ettirmiştir. Böylece birçok şehri görme imkânı da bulmuştur. Bu yolculuklar, yolların güvenilirliği, tren yollarının gelişimi, trenlerin ekonomik olması ve tren yollarının ulaşımındaki önemi açısından da dikkat çekmektedir.

Yayın hayatı açısından bakıldığında ise Aylık Sanat ve Düşün dergisi olarak Oluşum'un içindeki yazılardan, derginin hangi şartlarda nasıl çıkarıldığı, o dönemin yayın ilkeleri, düşün dünyası, yazı çeşitliliği, yazar kadrosu gibi pek çok konuda önemli bilgiler edinmekteyiz.

Edebiyat ve sanat hayatımıza kendi çabalarıyla çok önemli katkılarda bulunmuş Nisa Hanım'ın yaşam öyküsünü kaleme almak, tarihe not düşmek ve sözlü tarih çalışmalarına katkıda bulunmak açısından da kıymetlidir. Oluşum dergisi, sanat ve düşün dergisi olarak günümüzde edebiyat, sanat, şiir gibi alanlarda adını duyurmuş birçok yazarın, düşünür ve şairin ilk çalışmalarını yayınladığı bir dergi olması açısından da önemlidir. Dergide genç şair ve yazarlara, kalemi kuvvetli olanlara öncelik verildiği belirtilmiştir. Dergide yer alan konular, birçok araştırmacıya ışık tutacak niteliktedir

KAYNAKÇA

Fahrünnisa Kadıbeşegil ile 30 Haziran 2009'da yapılan görüşme,
Fahrünnisa Kadıbeşegil ile 14 Temmuz 2009'da yapılan görüşme,
Fahrünnisa Kadıbeşegil ile 3 Eylül 2009'da yapılan görüşme,
Ahmet Kadıbeşegil ile 20 Temmuz 2009'da yapılan görüşme,
Salim Kadıbeşegil, 17 Eylül 2009'da yapılan görüşme,
Salim Kadıbeşegil ile 13 Ekim 2009'da yapılan görüşme,

Hürriyet, 4 Ekim 2009

Milliyet, 17 Mart 2014

Olay, 11 Kasım 1997

Yeni Asır, 9 Ekim 1997

Yeni Asır, 12 Ekim 2010

Oluşum, Aylık Sanat Dergisi, Sayı:1, Mayıs 1974, Ankara

Oluşum Aylık Sanat Dergisi, Yıl:1, Sayı:3-4, Temmuz-Ağustos 1974, Ankara

Oluşum, Yıl:1, Sayı:12, Nisan 1975, Ankara

Oluşum Aylık Sanat Dergisi, Yıl:1, Sayı:3-4, Temmuz-Ağustos 1974, Ankara

Oluşum, Cilt:2, 1975-1976, Ankara

Oluşum, Yıl:2, Sayı:24, Nisan 1976, Ankara

Oluşum Aylık Sanat ve Düşün Dergisi, Yıl: 3, Sayı:26, Haziran 1976, Ankara

Oluşum Aylık Sanat ve Düşün Dergisi, Yıl:4, Sayı:1/42-43, Ekim-Kasım 1977, Ankara

Oluşum, Yıl:7 Sayı:30/72, Nisan 1980, Ankara

Oluşum Aylık Sanat ve Düşün Dergisi, Yıl:8, Sayı:37/38 Kasım 1980, Ankara

Oluşum, Yıl:8 Sayı:39/81, Ocak 1981, Ankara

Oluşum, Yıl:8, Sayı:45/87, Temmuz 1981, Ankara

Oluşum, Şiir Özel Sayısı, Yıl:8, Sayı: 46/47, Ağustos-Eylül 1981, Ankara

Oluşum, Yıl:9 Sayı:52/94, Şubat 1982, Ankara

Oluşum, Yıl:9 Sayı:52/94, Şubat 1982, Ankara

Oluşum, Yıl:9 Sayı:54/96, Nisan 1982, Ankara

Oluşum, Frankfurt Estetik:I, Tıpkı Basım, Yıl:12, Sayı:88/130, Şubat 1985, Ankara

Oluşum, Yaz Dönemi Seçkisi, 1989 V, İzmir

Aksoy, Yaşar, "Hayran Olduğum Kadın", **Hürriyet**, 4 Ekim 2009

Apaydın, Talip, "Dergi İçin Düşündükleri", **Oluşum**, C.III, Sayı:25, Yıl:3, Mayıs 1976, Ankara

Atila, Nedim, "Oluşum Dergisi Sonsuza Dek Yaşayacak" mobil.egedesonsoz.com'da, 9 Ekim 2022.

Bayraktutan, Zeynep, "Bir Broadway Klasiği: Erkek Arkadaş", https://tiyatronline.com/erkek-arkadas_-istanbul-devlet-tiyatrosu-2667, Erişim 1 Temmuz 2023

Elal, Melih, "Edebiyat ve Sanatı Dert Edinen Bir Dergi Oluşum", **Hayal Dergisi**, S.30, İstanbul, 2009.

Elal, Melih, "Edebiyat ve Sanat Ortamını Dert Edinen Bir Dergi: 'Oluşum'", **Akatalpa**, Mayıs 2004, Aylık Edebiyat Dergisi, Sayı:53, Bursa, 2004

Erol, Aydil, **Şarkılarla Şiirlerle Türkülerle ve Tarihi Örneklerle Adlarımız**, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yay., Ankara, 1992

Hazırlayan: Fahrünnisa Kadıbeşegil, **MUSTAFA KEMAL'i anlamak**, Oluşum, Ankara, 1981, 157 s.

Hazırlayan: Nisa Kadıbeşegil, **Oluşum'da Cemal Süreya**, Oluşum, İzmir, 1992, 79 s.

Kadıbeşegil, F. Nisa, **Esintiler**, İzmir, 2008

Kadıbeşegil, Ahmet, "Aile", <https://www.dokuzeylul.com/birey-aile>, Erişim 15 Haziran 2023

"Karşıyaka'da Vefa Günü", **Milliyet**, 17 Mart 2014

Maugham, W. Somerset, **Sadık Zevce (The Constant Wife)**, Türkçesi: F.Nisa Kadıbeşegil, Duyal Matbaası, İzmir, 1993, 109 s.

Rayburn, Joyce, **Hangisi Babası**, Çev. F.Nisa Kadıbeşegil, Duyal Matbaacılık, İzmir, 2001, 80 s.

Sarkadi, İmre, **Korkak**, Çeviren: Nisa Kadıbeşegil, Kalite Matbaası, İstanbul, 136 s.

Şan, Deniz Çaba, "Tam Bir Cumhuriyet Kadını Nisa Kadıbeşegil", **İzmir Life**, Yıl:6, Sayı:61, Eylül 2006, İzmir

Özdemir, Mustafa, "Osmanlı'dan Günümüze Dergiler ve Dergicilik", **Akra Kültür Sanat ve Edebiyat Dergisi**, Sayı:1, Ağustos 2013

Taşhan, Penbe, "(Fahrünnisa) Nisa Kadıbeşegil", **Oluşum**, Yıl:11, S.78/120, Ankara, 1984.

Topuz, Hıfzı, **II. Mahmut'tan Holdinglere Türk Basın Tarihi**, Remzi Kitabevi, İstanbul, 2003

Türkçe Sözlük, C.I -II, TDK, Ankara, 1998

Usman, Erkin, "Mezarlıkta Nihavent", **Yeni Asır**, 12 Ekim 2010

Yabancı Kalemlerden Seçkiler, Çeviri: F.Nisa Kadıbeşegil, Duyal Matbaacılık, İzmir, 2001

Yalım, Özcan, "Oluşum'dan Birkaç Anı", <https://www.olusumdostlari.com/olusum/hayal-dergisi/olusumdan-birkac-ani/> Erişim 30 Haziran 2023

Yücel, Şükran, "Edebiyatımızda Bir Dergicilik Serüveni: Oluşum", <https://www.olusumdostlari.com>, Erişim 1 Temmuz 2023

Wilson, Sandy Müzikal Oyun Erkek Arkadaş "**The Boy Friend**", Çev.: Fahrünnisa Kadıbeşegil, Şenyuva Matbaası, Ankara, 1969, 72 s.

Wilson, Sandy, **Boşa Beni Sevgilim!**, (Müzikal Oyun), Çev.: Nisa Kadıbeşegil, Karınca Matbaacılık, İzmir, 1990, 93 s.

<https://ahmetkadibesegil.wordpress.com/> Erişim 30 Haziran 2023

www.etimolojiturkce.com/kelime/bienal, Erişim 1 Temmuz 2023

<https://www.biyografya.com/biyografi/3635> Erişim 30 Haziran 2023

<https://dergipark.org.tr/tr/download/issue-full-file/29987>, Erişim 1 Temmuz 2023

www.etimolojiturkce.com/kelime/bienal, Erişim 1 Temmuz 2023

www.haberkaos.com/fahrünnisa-kadibesegil-kimdir-hayati-eserleri, Erişim 30 Haziran 2023

<https://www.istanbulsanatevi.com/turk-ressamlar/esref-uren-hayati-ve-eserleri-1897-1984>, Erişim 1 Temmuz 2023

<https://kentyasam.com/2022/10/25/olusum-dergisi-yillar-sonra-dijital-ortamda/>
Erişim 30 Haziran 2023

<http://www.kimkimdir.net.tr/kisiler/salim-kadibesegil> Erişim 30 Haziran 2023

<https://www.kulturportali.gov.tr/portal/sefik-bursali>, Erişim 1 Temmuz 2023

<https://www.milliyet.com.tr/yerel-haberler/izmir/karsiyaka-da-vefa-gunu-10094405>

<https://www.nadirkitap.com/ekrem-isin-roportaji-blog61.html> Erişim 30 Haziran 2023

<https://www.nkfu.com/kenan-ozbel-kimdir-turk-ressam-halk-bilimci-ve-muzeci/>,
Erişim 1 Temmuz 2023

<http://www.olusumdostlari.com/> Erişim 1 Temmuz 2023

<http://www.olusumdostlari.com/resimlerinden/resim-anlayisi/>

<http://www.olusumdostlari.com/olusum/hayal-dergisi/soylesi-hayal-dergisi/>,
Erişim 1 Temmuz 2023

<https://www.salimkadibesegil.com/tr/kimdir/>, Erişim 30 Haziran 2023

<https://www.salimkadibesegil.com/tr/2017/10/10/4531/> Erişim 15 Haziran 2023

<https://www.salimkadibesegil.com/tr/2011/12/09/olusum-dergisi-dostlari-fahrünnisa-kadibesegili-aniyor/>

<https://sozluk.gov.tr>

<https://www.telifhaklari.gov.tr/telif-hakki-nedir> Erişim 1 Temmuz 2023

<https://tiyatronline.com/erkek-arkadas->, Erişim 1 Temmuz 2023

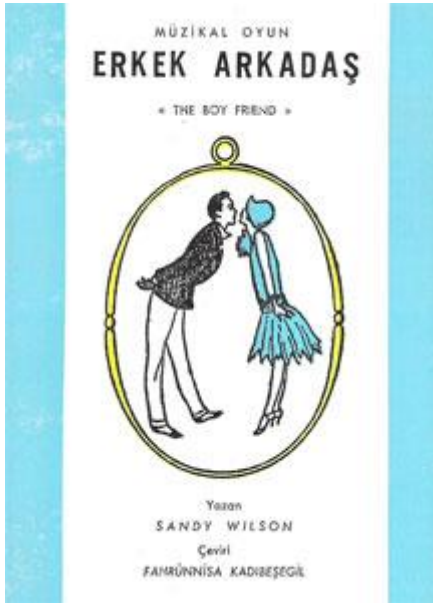
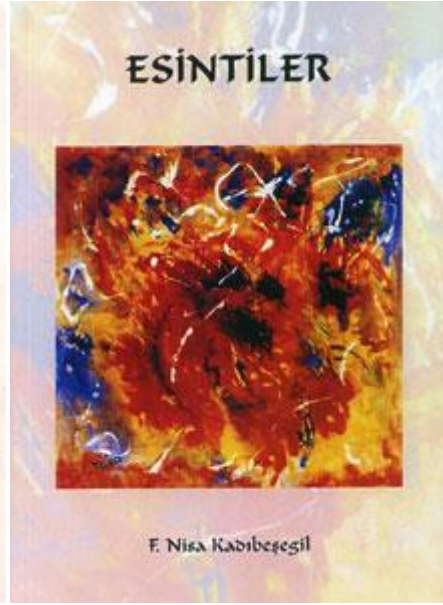
EKLER



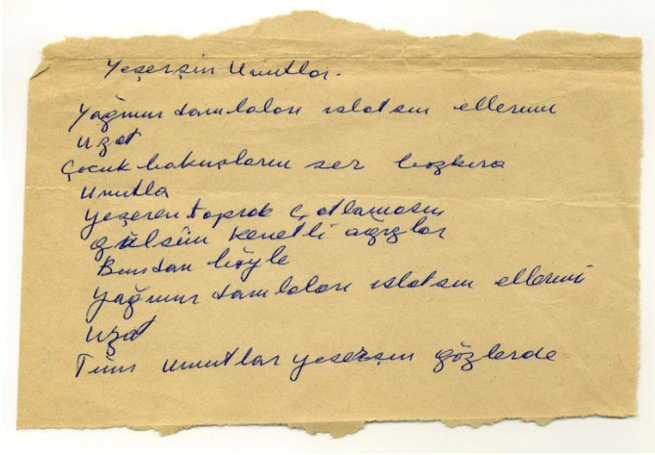
Fahrünnisa Kadıbeşegil (1926-2009)



Fahrünnisa Kadıbeşegil'in resimlerinden örnekler



Fahrünnisa Kadıbeşegil'in kitapları



Nisa Hanım'ın el yazısı ile yazdığı Yeşersin Umutlar şiiri...

